

Μέρος 2

Ανάληψη ευθύνης

Ενότητα 5

Δικαιώματα, ελευθερίες και υποχρεώσεις

Ποιά είναι τα διακιώματά μας και πώς προστατεύονται;

Ενότητα 6

Υπευθυνότητα

Τι είδους ευθύνες έχουν οι άνθρωποι;

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Δικαιώματα, ελευθερίες και υποχρεώσεις

Ποια είναι τα δικαιώματά μας και πώς προστατεύονται;

5.1 Επιθυμίες, βασικές ανάγκες, ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ανθρώπινα δικαιώματα

Έχω ανθρώπινα δικαιώματα για ό,τι επιθυμώ;

5.2. Εντοπίζουμε τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Ποιο δικαίωμα παραβιάζεται σε αυτή την περίπτωση;

5.3. Δικαιώματα και υποχρεώσεις

Πώς μπορούν να υπάρχουν δικαιώματα χωρίς υποχρεώσεις;

5.4. Κουίζ για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Τι είναι δικαίωμα; Ποια είναι τα δικαιώματα ενός ανθρώπου;

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Δικαιώματα, ελευθερίες και υποχρεώσεις

Ποιά είναι τα δικαιώματά μας και πώς προστατεύονται;

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, αφενός, αφορούν στην ανάπτυξη των ανθρωπίνων όντων, δηλαδή, πώς μπορούν να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους σε σχέση με τους συμπολίτες τους. Από την άλλη, τα ανθρώπινα δικαιώματα καθορίζουν τις υποχρεώσεις του κράτους προς τους πολίτες. Στα σημαντικά έγγραφα για τα ανθρώπινα δικαιώματα περιλαμβάνονται η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Παραδοσιακά, τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν χωριστεί σε κατηγορίες – ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά. Αυτές οι κατηγορίες συνδέονται με τα στάδια ανάπτυξης στην ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα να θεωρούνται “πρώτης γενιάς”, τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα ως “δεύτερη γενιάς” και τα πολιτισμικά ή δικαιώματα ανάπτυξης ως “τρίτης γενιάς”. Με επιφύλαξη για την αξία κατηγοριοποίησης των δικαιωμάτων, η EDC/HRE επιδιώκει την κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δίνει την ίδια έμφαση σε όλες τις κατηγορίες: ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά. Έτσι, η EDC/HRE προσπαθεί να εξισορροπήσει την τάση του παρελθόντος να θεωρούνται κάποια δικαιώματα σημαντικότερα από κάποια άλλα. Αφού τα ανθρώπινα δικαιώματα ανέκαθεν συνδέονται με το κράτος και τις σχέσεις του με τους πολίτες, η EDC/HRE δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα δικαιώματα των ομάδων και των λαών. Προσπάθειες για να συμπεριληφθούν αυτές οι ιδέες στην EDC/HRE είναι σημαντικές για την ανάπτυξη της ίδιας της έννοιας αλλά και για την ανάπτυξη των τοπικών, εθνικών και περιφερειακών κοινοτήτων.¹⁹

Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν τρία στοιχεία: τον κάτοχο των δικαιωμάτων, το περιεχόμενο των δικαιωμάτων (ό, τι ο κάτοχος δικαιούται να απαιτήσει) και τον φορέα (το πρόσωπο ή το ίδρυμα που πρέπει να ανταποκριθεί στην απαίτηση). Τα καθήκοντα αξιολογούνται συνήθως σε τρία επίπεδα:

- Το σεβασμό, δηλαδή από άμεση ή έμμεση στέρηση των δικαιωμάτων των ατόμων, περιλαμβανομένων των θεσμικών συστημάτων που στερούν από τα άτομα τα ανθρώπινα δικαιώματα τους ή δίνουν κίνητρο σε άλλους να τους τα στερήσουν.
- Την προστασία με επιβολή του σεβασμού, εμποδίζοντας αυτούς που προσπαθούν να στερήσουν από κάποιον τα δικαιώματά του – είτε είναι κυβερνητικά στελέχη, διεθνείς θεσμοί, ιδιωτικές εταιρείες, κοινοτικοί ηγέτες ή μέλη μιας οικογένειας.
- Την υλοποίηση σε αυτούς που τα στερούνται – συμπεριλαμβανομένων αυτών που βρίσκονται υπό την ευθύνη κάποιου, αυτούς που τα έχουν στερηθεί λόγω έλλειψης σεβασμού ή προστασίας, και αυτούς που είναι θύματα φυσικών καταστροφών. Αυτή η βοήθεια περιλαμβάνει νομοθετικές, δημοσιονομικές, δικαστικές και άλλες πράξεις ώστε να παρέχεται το καλύτερο δυνατό περιβάλλον πολιτικής για την προστασία των δικαιωμάτων.²⁰

Οι ελευθερίες που προστατεύονται ως αστικά δικαιώματα περιλαμβάνουν την ελευθερία σκέψης, γνώμης και έκφρασης, της θρησκευτικής ελευθερίας και άσκησης της θρησκείας, της μετακίνησης μέσα σε ένα κράτος και το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι. Άλλα πολιτικά δικαιώματα προστατεύονται την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή και το δικαίωμα της ίσης μεταχείρισης από τον νόμο.²¹

Οι υποχρεώσεις είναι μια λογική συνέπεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Προκειμένου να προστατεύεται, κάθε δικαίωμα έχει τις αντίστοιχες υποχρεώσεις για τους πολίτες και το κράτος. Ο καθένας έχει την υποχρέωση να μην παραβιάζει την αξιοπρέπεια του άλλου. Οι κυβερνήσεις, με την υπογραφή των διεθνών συμφωνιών και την δέσμευση από τα συντάγματά τους, έχουν όχι μόνο ηθική αλλά και νομική υποχρέωση.

19. Από το “A glossary of terms for education for democratic citizenship”, Karen O’Shea, Council of Europe, DGIV/EDU/CIT (2003) 29.

20. Βασισμένο στο “Duties sans Frontières. Human rights and global social justice”, International Council of Human Rights Policy.

21. Ομοίως.

Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Μέσα από αυτή τη σειρά μαθημάτων οι μαθητές πρέπει να:

- κατανοήσουν καλύτερα τη φύση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: υπάρχουν προϋποθέσεις που επιτρέπουν σε κάθε ανθρώπινο να ζει με αξιοπρέπεια*
- διευρύνουν τη γνώση και την αντίληψή τους για τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα*
- αυξήσουν την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων*
- αυξήσουν την αντίληψή τους για το πώς μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου*
- συνειδητοποιήσουν τις υποχρεώσεις που συνδέονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα: τις υποχρεώσεις του κράτους και των θεσμών, καθώς και τις δικές τους ηθικές υποχρεώσεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Δικαιώματα, ελευθερίες και υποχρεώσεις

Ποια είναι τα δικαιώματά μας και πώς προστατεύονται;

Τίτλος μαθ/τος	Μαθησιακοί στόχοι	Εργασίες μαθητών	Υλικά	Μέθοδοι
Μάθημα 1: Επιθυμίες, βασικές ανάγκες, ανθρώπινη αξιοπρέ- πεια και ανθρώπινα δικαιώματα	Οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν ότι υπάρχουν προϋποθέσεις προκειμένου κάθε ανθρωπος να μπορεί να ζει με αξιοπρέπεια.	Οι μαθητές συνδέουν τις επιθυμίες τους με βασικές ανάγκες και ανθρώπινα δικαιώματα.	Φυλλάδιο μαθητή 5.1. Φυλλάδιο μαθητή 5.2 (ο/η εκπαιδευτικός να λάβει υπόψη ότι το φυλλάδιο χρησιμοποιείται σε όλη την ενότητα και επομένως θα χρειαστεί και σε άλλα μαθήματα).	Ομαδική εργασία, εργασία σε ολομέλεια. Κριτική σκέψη.
Μάθημα 2: Εντοπίζουμε τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Οι μαθητές μπορούν να εντοπίσουν τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.	Οι μαθητές μελετούν περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.	Φυλλάδιο μαθητή 5.3. Φυλλάδιο μαθητή 5.2.	Εργασία σε ομάδες ή ζευγάρια. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3: Δικαιώματα και υποχρεώσεις	Οι μαθητές κατανοούν πώς μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι μαθητές κατανοούν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέονται με υποχρεώσεις – υποχρεώσεις του κράτους και των θεσμών, και δικές τους ηθικές υποχρεώσεις.	Οι μαθητές εντοπίζουν υποχρεώσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής τους συνεισφοράς.	Λευκό χαρτί και στυλό Φυλλάδιο μαθητή 5.4. Φυλλάδιο μαθητή 5.2.	Εργασία σε ζευγάρι α ή ομάδες. Κριτική σκέψη
Μάθημα 4: Το κουίζ για τα ανθρώπινα δικαιώματα	Οι μαθητές μαθαίνουν για τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα.	Οι μαθητές απαντούν σε ερωτήσεις πτολλαπλής επιλογής και συζητούν τις επιπτώσεις των απαντήσεών τους.	Κάρτες για κάθε μαθητή, με λύσεις στο πίσω μέρος (Φυλλάδιο μαθητή 5.5).	Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.

Μάθημα 1**Επιθυμίες, βασικές ανάγκες, ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ανθρώπινα δικαιώματα****Έχω ανθρώπινα δικαιώματα για ό,τι επιθυμώ;**

Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν ότι τα δικαιώματα αποτελούν προϋποθέσεις προκειμένου κάθε άνθρωπος να μπορεί να ζει με αξιοπρέπεια.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές συνδέουν τις επιθυμίες (τους) με βασικές ανάγκες και ανθρώπινα δικαιώματα.
Υλικά	Φυλλάδιο μαθητή 5.1 (ένα φυλλάδιο για κάθε ομάδα τεσσάρων ή πέντε μαθητών). Φυλλάδιο μαθητή 5.2 (ένα φυλλάδιο για κάθε ομάδα τεσσάρων ή πέντε μαθητών).
Μέθοδοι	Ομαδική εργασία, εργασία σε ολομέλεια. Κριτική σκέψη.

Έννοιες

Είναι σημαντικό να μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ μιας **επιθυμίας** και μιας **βασικής ανάγκης**. Οι βασικές ανάγκες των ανθρώπων, οι οποίες πρέπει να ικανοποιούνται προκειμένου να ζουν με αξιοπρέπεια, θεωρούνται η βάση πάνω στην οποία διαμορφώθηκαν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτό το μάθημα δίνει τη δυνατότητα για δημιουργία αφίσας και εννοιολογική σκέψη ως επιπλέον εργασίες.

Το μάθημα

Ως εισαγωγή, ο/η εκπαιδευτικός πληροφορεί τους μαθητές για την οργάνωση του μαθήματος, χωρίς να μπει σε λεπτομέρειες για το βασικό θέμα. Οι μαθητές θέτουν ερωτήσεις στον εαυτό τους και τους άλλους για τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους – θα διαπιστώσουν αργότερα ότι συνδέονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μετά την εισαγωγή (όχι περισσότερο από ένα ή δυο λεπτά) οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των τεσσάρων ή πέντε, και τους δίνονται οι εργασίες σε δύο φάσεις. Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί την άσκηση 1 και όταν οι ομάδες τελειώσουν εξηγεί το επόμενο βήμα. Με αυτό τον τρόπο, λαμβάνεται υπόψη ο απομικός ρυθμός μάθησης.

- **Εργασία 1:** Φυλλάδιο μαθητή 5.1, Επιθυμίες , ανάγκες και δικαιώματα. Η ομάδα φτιάχνει έναν κατάλογο με “υλικές” επιθυμίες (π.χ. “ένα ωραίο φαγητό”) στην αριστερή στήλη του φύλλου εργασίας και προσθέτει τουλάχιστον τρεις “μη υλικές” επιθυμίες (π.χ. “αγάπη”). Μετά σκέφτονται τις ανάγκες που προκύπτουν από αυτές τις επιθυμίες και τις προσθέτουν στη μεσαία στήλη.
- **Εργασία 2:** Οι ομάδες που τελειώνουν την εργασία 1 παίρνουν ένα αντίγραφο από το φυλλάδιο μαθητή 5.2, Κατάλογος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και πρέπει να γράψουν το αντίστοιχο δικαίωμα στην τελευταία στήλη (π.χ. “δικαίωμα στην τροφή”, “ελευθερία από διακρίσεις”).
- **Εργασία 3:** Οι ομάδες που τελειώνουν γρήγορα αρχίζουν να σχεδιάζουν την δημιουργία μιας αφίσας με ένα δικαίωμα επιλέγοντας μια ανάγκη και το αντίστοιχο δικαίωμα. Πρέπει να συζητήσουν για το περιεχόμενο της έννοιας και να μεριμνήσουν για το καλλιτεχνικό μέρος, και στη συνέχεια να καταρτίσουν ένα σχέδιο πρότασης.

Όταν οι ομάδες θα έχουν τελειώσει ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να γράψει τις ιδέες τους στον πίνακα. Σχεδιάζει έναν πίνακα με τρεις στήλες και ζητά από τον εκπρόσωπο κάθε ομάδας να προσθέσει μια επιθυμία, μια ανάγκη και το αντίστοιχο δικαιώμα. Αυτό γίνεται μέχρι να καταγραφούν περίπου δέκα επιθυμίες, ανάγκες και δικαιώματα (αν είναι δυνατό, χρησιμοποιείται πίνακας σεμιναρίου, οπότε στη συνέχεια τα φύλλα μπορούν να κολληθούν στους τοίχους της τάξης και να υπενθυμίζουν τις συζητήσεις που έχουν γίνει).

Μετά ακολουθεί μια σύντομη συζήτηση σε ολομέλεια με τους παρακάτω άξονες:

- “Διαπιστώσατε ότι οι επιθυμίες και οι ανάγκες αντιστοιχούν με τις ιδέες της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Αυτό χρειάζεται κάποια εξήγηση!”
- “Μερικά δικαιώματα της Σύμβασης δεν τα έχουμε σκεφτεί. Μπορεί να μην είναι σημαντικά ή να λαμβάνεται μέριμνα για αυτά από κάποιο άλλο δικαίωμα. Ποια είναι η άποψή σας;”
- “Κοιτάξτε τον κατάλογο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όταν σκέφτεστε αυτά που χρειάζεστε για να ζήσετε μια αξιοπρεπή ζωή ή αυτά που χρειάζονται άλλοι άνθρωποι σε άλλες περιοχές ή χώρες ή ηπείρους, τι λείπει; Ποιο άλλο ανθρώπινο δικαίωμα θα προσθέτατε;”

Κλείνοντας τη συζήτηση, ο/η εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές ότι υπάρχει μια παγκόσμια συζήτηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ένα συμπέρασμα είναι το εξής: “Τα ανθρώπινα δικαιώματα χρειάζονται για να μπορούν να ζουν όλοι αξιοπρεπώς.” Ζητείται από τους μαθητές να σκεφτούν εναλλακτικές αυτού του συμπεράσματος. Αυτό μπορεί να δοθεί ως εργασία για το σπίτι. Αν είναι εφικτό, μέσα στις επόμενες ημέρες, οι μαθητές μπορούν να προσθέσουν τις ιδέες τους στα χαρτιά που έχουν τοιχοκολληθεί. Έτσι, συνεχίζεται η διαδικασία σκέψης.

Ως επιπλέον εργασία, μπορούν οι μαθητές να φτιάξουν αφίσες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, με αποκόμματα εφημερίδων και περιοδικών ή με δικές τους ζωγραφιές. Αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν για διακόσμηση της τάξης ή μιας έκθεση.

Τέλος, συνοψίζοντας, ο/η εκπαιδευτικός κάνει μια ανασκόπηση των ιδεών και των στόχων του μαθήματος. Μπορεί, επίσης, να εξηγήσει την διδακτική αρχή της επαγγειακής έννοιας: δηλαδή, να ξεκινήσει με την εξέταση της εμπειρίας και των προσωπικών ιδεών και να καταλήξει με την εξήγηση της έννοιας ή μιας θεωρίας.

Μάθημα 2

Εντοπίζουμε τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων Ποιο δικαίωμα παραβιάζεται σε αυτή την περίπτωση;

Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές μπορούν να αναγνωρίσουν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές μελετούν περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
Υλικά	Φυλλάδιο μαθητή 5.3 για κάθε ζευγάρι μαθητών. Φυλλάδιο μαθητή 5.2 για κάθε ζευγάρι μαθητών.
Μέθοδοι	Εργασία σε ζευγάρια ή ομάδες. Συζήτηση σε ολομέλεια.

Γενικές πληροφορίες

Καταπάτηση και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμβαίνουν καθημερινά, σε όλο τον κόσμο. Εξετάζοντας πραγματικές καταστάσεις του παρόντος και του παρελθόντος, οι μαθητές αποκτούν μια σαφέστερη και ακριβέστερη εικόνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το μάθημα

Το μάθημα ξεκινά με συζήτηση για τις εργασίες και τα αποτελέσματα του προηγούμενου μαθήματος. Γίνεται παρουσίαση των αφισών και σύγκριση των συμπερασμάτων. Αν θεωρηθεί χρήσιμο και είναι εφικτό, οι προτάσεις που έχουν γραφτεί καρφώνονται στον τοίχο, μαζί με τις αφίσες. Οι μαθητές σχηματίζουν ζευγάρια. Κάθε ζευγάρι μαθητών παίρνει ένα αντίγραφο του φυλλαδίου 5.3, Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και του φυλλαδίου 5.2, Κατάλογος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο κατάλογος παραδειγμάτων για τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίζεται και μοιράζεται στους μαθητές για παράδειγμα το ζευγάρι 1 παίρνει α-δ, το ζευγάρι 2 ε-η, κ.λπ.

Θα ήταν καλό να χωριστεί ο κατάλογος με τέτοιον τρόπο, ώστε κάθε ζευγάρι μαθητών να έχει την ευκαιρία να μελετήσει περισσότερες από μια ομάδες παραβιάσεων.

Οι μαθητές διαβάζουν και συζητούν το παράδειγμα παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατόπιν προσπαθούν να συμφωνήσουν ποιο είναι το ανθρώπινο δικαίωμα που παραβιάστηκε ή καταπατήθηκε για παράδειγμα, στο παράδειγμα α, το δικαίωμα που παραβιάζεται είναι το 10.

Οι απαντήσεις συζητιούνται στην τάξη. Είναι θετικό να ασχολούνται με ένα παράδειγμα περισσότερα του ενός ζευγάρια γιατί αν υπάρχει διάσταση απόψεων, θα ακολουθήσει συζήτηση με άξονα τις παρακάτω σύντομες ερωτήσεις:

- Πώς καταλήξατε σε αυτή την άποψη;
- Όταν ακούσατε τις απαντήσεις των άλλων ζευγαριών, επηρεαστήκατε για να αλλάξει η δική σας απάντηση; Άν ναι, τι σας έπεισε; Γιατί;

Σκοπός της συζήτησης είναι να διερευνηθούν μερικά από τα παραδείγματα και τις απαντήσεις, παρά να θεωρηθεί ότι υπάρχει μόνο μια σωστή απάντηση.

Επέκταση δραστηριότητας

Αν υπάρχει χρόνος μετά το τέλος του μαθήματος, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει τους μαθητές ποιο από τα παραδείγματα τους έκανε μεγαλύτερη εντύπωση. Για κάποια από τα παραδείγματα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι παρακάτω ερωτήσεις:

- Πώς θα αισθανόσασταν αν αυτό συνέβαινε σε εσάς;
- Πώς θα αντιδρούσατε;
- Τι ελπίζετε ότι θα έκαναν άλλοι άνθρωποι;

Τέτοιες ερωτήσεις μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να σκεφτούν ότι όλοι έχουν ευθύνη για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Φυλλάδιο μαθητή 5.3

Περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αντίγραφο δασκάλου με λύσεις

Παραβίαση ή καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Παραβίαση ΑΔ
α. Η κα Χ, που πριν μερικά χρόνια έχασε την κόρη και τον σύζυγό της σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα, δεν θα μπορούσε να ξαναπαντρευτεί παρά μόνο αν ο κουνιάδος της τής έδινε την άδεια.	10
β. Οι φρουροί της φυλακής χρησιμοποιούσαν σκυλιά για να τρομάζουν και να φοβίζουν τους κρατούμενους, και κάποια στιγμή έκαναν έναν σκύλο να δαγκώσει έναν κρατούμενο.	2
γ. Σε ένα τοπικό εργοστάσιο, οι εργάτες εργάζονται τουλάχιστον 10 ώρες ημερησίως χωρίς διάλειμμα.	21
δ. Μετά τη σύλληψή τους οι τρεις άντρες, είχαν προβλήματα πρόσβασης σε δικηγόρους. Πολλές φορές δεν επιτρεπόταν στους δικηγόρους να τους δουν* δεν τους επιτρεπόταν να έχουν μια από κοινού συζήτηση με τους δικηγόρους τους, που στην ουσία σήμαινε ότι δύο από αυτούς δεν είχαν πρόσβαση σε δικηγόρο.	5
ε. Η γυναίκα, κάνοντας ακριβώς την ίδια δουλειά και έχοντας ακριβώς την ίδια ηλικία και εμπειρία, έπαιρνε χαμηλότερο μισθό από τον άντρα συνάδελφό της.	7
στ. Ο Χ απήγαγε και κρατούσε τον Υ για τρεις μέρες και τον πυροβόλησε στο κεφάλι, με αποτέλεσμα να πεθάνει 3 ημέρες αργότερα.	1
ζ. Μια φωτογραφία της κας Χ, χρήστριας ναρκωτικών, τραβήχτηκε όταν έφευγε από μια συνάντηση των Ανώνυμων Χρηστών. Αργότερα η φωτογραφία δημοσιεύτηκε.	9
η. Μια γυναίκα, την οποία κακομεταχειρίζόταν ο άντρας της, κατάφερε να πάρει διαζύγιο μόνο όταν του έδωσε το σπίτι της, το αυτοκίνητό της και όλη της την περιουσίας. Δεν της έμεινε τίποτα.	11
θ. Η Χ, πάσχουσα από επικίνδυνη περίπτωση πνευμονίας, δεν έλαβε ιατρική περίθαλψη στο νοσοκομείο, γιατί είχε μπει στη χώρα παράνομα.	18
ι. Εβδομήντα τοις εκατό του πληθυσμού της Χ περιοχής αναγκάστηκε να αφήσει τα σπίτια του και κατόπιν του απαγορεύτηκε να επιστρέψει. Δεν επιτρεπόταν να φύγουν από τους καταυλισμούς για να πάνε στα κοντινά χωράφια όπου είχαν καλλιέργειες, ούτε να κινούνται σε πολλούς από τους δρόμους.	12
κ. Μαύροι Αφρικανοί αγοράζονταν στην Αφρική, για παράδειγμα, για ένα μπουκάλι ουίσκι, και πουλιόνταν στη Βόρεια Αμερική για 1, 200 με 1, 500 δολάρια.	3
λ. Στη Χ χώρα, έχουν σκόπιμα καταστραφεί όλα τα μέσα επιβίωσης του ντόπιου πληθυσμού: καλλιέργειες, παροχή νερού και τα ζωντανά.	17
μ. Στη Χ χώρα, οι πολίτες μπορούν να φυλακίζονται χωρίς να υπάρχει κατηγορία.	4
ν. Ένας 26χρονος δημοσιογράφος καθημερινής εφημερίδας πυροβολήθηκε και σκοτώθηκε σε ύποπτη επίθεση αντιποίων για την κάλυψη πρόσφατης προεκλογικής εκστρατείας.	15
ξ. Ο Χ κλήθηκε να καταταγεί στον στρατό. Έγραψε στο στρατιωτικό γραφείο δηλώνοντας αντίρρηση συνείδησης προς τη στρατιωτική υπηρεσία και αρνήθηκε να παρουσιαστεί. Κηρύχτηκε ανυπόταχτος και του απαγορεύτηκε η έξοδος από τη χώρα.	14

Παραβίαση ή καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Παραβίαση ΑΔ
ο. Στη Χ χώρα, αυτοί που θέλουν να ανήκουν στη θρησκεία Falun Gong απαγορεύεται να συναθροίζονται.	16
π. Η εθνοτική πλειοψηφία αποφάνθηκε ότι εκείνοι που ανήκουν στις μειονοτικές ομάδες, όπως οι Εβραίοι και οι Ρομά, ήταν υποχρεωμένοι να ζουν σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης.	25
ρ. Τα παιδιά του χωριού δεν μπορούν να πάνε στο σχολείο, καθώς δεν υπάρχει σχολείο σε λογική απόσταση.	19
σ. Εξαιτίας απόρριψης από τις θρησκευτικές αρχές της χώρας, ο Χ δεν μπορεί να πάρει μέρος στις εκλογές ως υποψήφιος βουλευτής.	23
τ. Επειδή είναι μαύρος, ο Χ δεν μπορεί να εργαστεί ως γιατρός στο τοπικό νοσοκομείο.	20
υ. Σε κάποιες χώρες μη προνομιούχα άτομα δεν έχουν πρόσβαση σε προγράμματα διατροφής και στέγασης, ούτε σε υπηρεσίες υγείας.	26
φ. Ο κ. Χ, του οποίου το σπίτι κάηκε, δεν μπορεί να ζητήσει αποζημίωση.	6
χ. Η κα Χ, μια 47χρονη γυναίκα, μητέρα πέντε παιδιών, η οποία πάντα εργαζόταν ως νοικοκυρά, χάνει κάθε παροχή κοινωνικής βοήθειας αν πάρει διαζύγιο.	22
ψ. Ο κ. Χ, πατέρας δύο παιδιών, φυλακίστηκε και βασανίστηκε στη χώρα Χ επειδή έγραψε ποιήματα στα οποία ασκούσε κριτική στο καθεστώς. Η αίτηση του για άσυλο από τη χώρα Α απορρίφθηκε. Ισχυρίστηκε ότι αν αναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα του, θα υποστεί βασανιστήρια.	13
ω. Για κατά τα λεγόμενα πρακτικούς λόγους, άτομα με σωματική αναπηρία που χρησιμοποιούν αναπηρικό καροτσάκι δεν επιτρέπεται να παρακολουθούν καλλιτεχνικά γεγονότα στο τοπικό θέατρο.	24
αι. Για απόδοση υπηκοότητας στη χώρα Χ, απαιτείται περίοδος πταραμονής 15ετών, τεστ σωματικής και ψυχικής υγείας και αδικαιολόγητα ακριβά παράβολα. Κατά συνέπεια, χιλιάδες Ρομά, οι οποίοι έχουν μακρόχρονους δεσμούς με τη χώρα τους, δεν μπορούν να πάρουν υπηκοότητα.	8

Μάθημα 3**Δικαιώματα και υποχρεώσεις****Πώς μπορούν να υπάρχουν δικαιώματα χωρίς υποχρεώσεις;**

Μαθησιακοί στόχοι	Οι μαθητές κατανοούν πώς μπορούν να συμβάλουν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατανοούν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέονται με υποχρεώσεις - υποχρεώσεις του κράτους και των θεσμών, καθώς και δικές τους ηθικές υποχρεώσεις.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές εντοπίζουν την ευθύνη για προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής τους συνεισφοράς.
Υλικά	Λευκό χαρτί και στυλό. Φυλλάδιο μαθητή 5.4 για κάθε ζευγάρι μαθητών. Φυλλάδιο μαθητή 5.2 για κάθε ζευγάρι μαθητών.
Μέθοδοι	Εργασία σε ζευγάρια ή ομάδες. Κριτική σκέψη.

Γενικές πληροφορίες

Κανένα ανθρώπινο δικαίωμα δεν θα είναι σεβαστό αν δεν αναλάβουν τα άτομα και οι αρχές την ευθύνη της υλοποίησής του. Αν και οι κυβερνήσεις είναι οι βασικοί φορείς ως προς αυτό, είναι απαραίτητο και άλλοι φορείς, και ο καθένας ατομικά, να προωθούν και να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κάθε άτομο έχει την υποχρέωση να συμβάλει σε έναν πολιτισμό στον οποίο οι αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμπνέουν τη συμπεριφορά στην καθημερινότητα.

Μια πιθανή επέκταση αυτής της δραστηριότητας θα μπορούσε να είναι ένα project για το θέμα των θετικών και αρνητικών δικαιωμάτων.

Το μάθημα

Οι μαθητές σχηματίζουν ζευγάρια. Είναι σημαντικό να υπάρχει ένας ίσος αριθμός ζευγαριών στην τάξη.

Σε κάθε ζευγάρι δίνεται χαρτί και στυλό και πρέπει να γράψουν τρία σημαντικά δικαιώματα που πιστεύουν ότι πρέπει να έχουν στο σχολείο και τρία σημαντικά δικαιώματα που πιστεύουν ότι πρέπει να έχουν στο σπίτι. Σχετικά παραδείγματα είναι το δικαίωμα να μην υπερφορτώνονται με σχολικές εργασίες και το δικαίωμα να έχουν χαρτζίλικι.

Μετά από αυτή την εργασία, ο/η εκπαιδευτικός δίνει σε κάθε ζευγάρι το φυλλάδιο μαθητή 5.4, Διακιώματα και υποχρεώσεις, και το φυλλάδιο 5.2, Κατάλογος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι μαθητές καλούνται να εξετάσουν τον κατάλογο με τα ανθρώπινα δικαιώματα και να συζητήσουν ποια αντιστοιχούν με τα έξι δικαιώματα που έχουν καταγράψει οι ίδιοι.

Αφού αποφασίσουν, γράφουν τα έξι δικαιώματα στην πρώτη στήλη του φυλλαδίου 5.4. Σε αυτό το σημείο, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει αν χρειάζονται διευκρινίσεις για τα δικαιώματα που έχουν καταγράψει.

Όταν συμπληρωθεί η πρώτη στήλη, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι κάθε δικαίωμα έχει τις ανάλογες υποχρεώσεις, δίνοντας το εξής παράδειγμα: "Η ελευθερία του λογού επισύρει την ευθύνη να μη λέγονται

αναληθή πράγματα που θα υποβαθμίσουν κάποιον και θα θίξουν την αξιοπρέπεια και τη φήμη του". Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να εξηγήσει ακόμη ότι η ισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα ενός ατόμου και τις υποχρεώσεις του για σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων σημαίνει ότι τα δικαιώματα ασκούνται εντός συγκεκριμένων ορίων. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που τα δικαιώματα κάποιου έρχονται σε σύγκρουση με τις υποχρεώσεις του άλλου. Για παράδειγμα, μέσα στην τάξη, το δικαίωμα στην εκπαίδευση μπορεί να έρχεται σε σύγκρουση με το δικαίωμα για ξεκούραση, όταν κάποιοι μαθητές θέλουν να μάθουν ενώ κάποιοι άλλοι προτιμούν να διασκεδάσουν. Επιπλέον, το σχολείο έχει την ευθύνη να διδάξει και να εκπαιδεύσει τους μαθητές και παράλληλα να διασφαλίσει αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας στους διδάσκοντες (δεν πρέπει να υπάρχει φασαρία στο εργασιακό περιβάλλον).

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τα ζευγάρια να ανταλλάξουν μεταξύ τους τις λίστες τους. Το νέο ζευγάρι πρέπει τώρα να συζητήσει παραδείγματα δύο επιπέδων ευθύνης που αντιστοιχούν σε κάθε δικαίωμα που έχει αναφερθεί από το άλλο ζευγάρι (βλ. το παράδειγμα που ακολουθεί):

- **Πρώτο επίπεδο:** προϋποθέσεις που πρέπει να εξασφαλίσουν τα άτομα έτσι ώστε οι άλλοι να μπορούν να απολαύσουν το δικαίωμα (αυτό θα πρέπει να γραφτεί στην δεύτερη στήλη).
- **Δεύτερο επίπεδο:** οι ευθύνες (όπου υπάρχουν) των αρχών (όπως το σχολείο ή οι τοπικές αρχές) να διασφαλίσουν αυτό το δικαίωμα. Αυτό πρέπει να γραφτεί στην τρίτη στήλη. Για παράδειγμα, η υποχρέωση κάθε ατόμου να σέβεται τον προσωπικό χαρακτήρα του ημερολογίου των άλλων μαθητών¹ η υποχρέωση του σχολείου να μην ψάχνει προσωπικά αντικείμενα αν δεν είναι απαραίτητο (για παράδειγμα, δεν διαβάζουμε το ημερολόγιο ενώ ψάχνουμε για μια κλεμμένη αριθμομηχανή).

Ανθρώπινο δικαίωμα (στο σχολείο, στο σπίτι)	(Ηθική) υποχρέωση του ατόμου	Υποχρέωση του σχολείου, των αρχών, κλπ.
Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή	Δεν κοιτάμε το ημερολόγιο κάποιου άλλου	Δεν διαβάζουμε το ημερολόγιο ενός μαθητή όταν ψάχνοται προσωπικά αντικείμενα όπως στην περίπτωση κλοπής

Στη συνέχεια κάθε ζευγάρι ανακοινώνει στην τάξη ένα δικαίωμα και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

Καθώς το μάθημα δίνει έμφαση στις υποχρεώσεις, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει δυο στήλες στον πίνακα, μια για ατομικές υποχρεώσεις, και μια για υποχρεώσεις των αρχών, και οι μαθητές να δώσουν παραδείγματα, που θα γραφτούν στις λίστες. Το μάθημα μπορεί να κλείσει με ανακεφαλαίωση του/της εκπαιδευτικού για τις υποχρεώσεις και σχολιασμό από τους μαθητές για τις λίστες.

Επέκταση της δραστηριότητας

Αν ο χρόνος το επιτρέπει, και αν ο/η εκπαιδευτικός θέλει να συμπεριλάβει την έννοια του θετικού και αρνητικού δικαιώματος και να γίνει project, μπορεί να κάνει τις παρακάτω δραστηριότητες.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αρχίσει εξηγώντας ότι μπορεί να γίνει διάκριση ανάμεσα σε "αρνητικά δικαιώματα" και "θετικά δικαιώματα".

"Αρνητικά δικαιώματα" είναι αυτά που απαγορεύουν κάτι δυσάρεστο (όπως απαγόρευση βασανισμού). "Θετικά δικαιώματα" είναι εκείνα που ρητά ζητούν να γίνει κάτι (όπως δικαίωμα στην τροφή: ο καθένας δικαιούται να έχει επαρκή τροφή). Ενώ τα "αρνητικά δικαιώματα" ζητούν να μην γίνονται κάποιες πράξεις, τα "θετικά δικαιώματα" περιμένουν από τα άτομα και τις αρχές να κάνουν συγκεκριμένα πράγματα ώστε να πρωθούνται αυτά τα δικαιώματα.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί, επίσης, ότι τα περισσότερα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν αρνητικές και θετικές πλευρές. Για παράδειγμα, το δικαίωμα να μην διατρέπονται βασανιστήρια σημαίνει ότι οι αρχές δεν πρέπει να κακομεταχειρίζονται τους κρατούμενους, και επίσης πρέπει να δίνουν σαφείς πληροφορίες σχετικά με αυτό στις αστυνομικές δυνάμεις.

Οι μαθητές καλούνται να επιλέξουν τρία δικαιώματα από τον κατάλογο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στη συνέχεια, θα βρουν παραδείγματα θετικής ή αρνητικής δράσης στην δική τους ζωή που να καταδεικνύουν την δική τους ηθική ευθύνη. Επίσης, θα βρουν παραδείγματα που να καταδεικνύουν την ευθύνη του σχολείου ή των τοπικών/εθνικών αρχών. Γι' αυτό τον σκοπό, μπορούν να βάλουν συν ή μείον στις υποχρεώσεις που έχουν επιλέξει: βλ. το παρακάτω παράδειγμα.

Ανθρώπινο δικαίωμα (στο σχολείο, στο σπίτι)	(Ηθική) υποχρέωση του ατόμου	Υποχρέωση του σχολείου, των αρχών κ.λπ.
Δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή (= παράδειγμα)	(+)	(+) Να φροντίζει να μην είναι προσβάσιμα σε επισκέπτες τα αρχεία των μαθητών
	(-) Να μην βλέπει το ημερολόγιο κάποιου άλλου χωρίς την άδειά tou	(-) (σχολείο) Να μην ψάχνονται τα πράγματα κάποιου αν δεν είναι απολύτως απαραίτητο (-) (κράτος) Να προβλέπεται νομοθετικά η προστασία της ιδιωτικής ζωής

Αν ο/η εκπαιδευτικός αποφασίσει να χρησιμοποιήσει αυτή την εργασία ως εισαγωγή για project, θα ζητήσει από τους μαθητές να επιλέξουν κάποια από τα δικαιώματα με τα οποία θα ασχοληθούν σε βάθος τις επόμενες εβδομάδες ή μήνες. Οι μαθητές θα κάνουν ένα σχέδιο και θα συμφωνήσουν για το γενικό στόχο και τα βήματα που θα ακολουθήσουν. Θα αποφασίσουν επίσης μέχρι πότε πρέπει να ολοκληρωθεί το έργο και από ποιον.

Σχέδιο

Γενικός στόχος:		
Τι πρέπει να γίνει;	Ποιος θα το κάνει;	Πότε πρέπει να είναι έτοιμο;

Κατά τα επόμενα μαθήματα, θα πρέπει το σχέδιο να ακολουθηθεί και τελικά να αξιολογηθεί.

Μάθημα 4

Κουίζ για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Τι είναι δικαίωμα; Ποια είναι τα δικαιώματα ενός ανθρώπου;

Μαθησιακός στόχος	Οι μαθητές μαθαίνουν για τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές απαντούν σε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και συζητούν τις επιπτώσεις των απαντήσεών τους.
Υλικά	Κάρτες για κάθε μαθητή, με λύσεις στην πίσω πλευρά (βλ. Φυλλάδιο μαθητή 5.5).
Μέθοδοι	Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.

Γενικές πληροφορίες

Αν και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια δυναμική έννοια, η οποία διαρκώς εξελίσσεται, το διεθνές δίκαιο καθορίζει το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής τους. Το κουίζ για τα ανθρώπινα δικαιώματα που ακολουθεί, το οποίο δεν πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως διαγώνισμα, μπορεί να δείξει στους μαθητές σε ποιο στάδιο επεξεργασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρισκόμαστε. Βοηθά επίσης στην αποφυγή παρερμηνειών σχετικά με το πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Πριν από το μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να λάβει υπόψη τις συμφωνίες που έχουν συναφθεί στο πλαίσιο του ΟΗΕ ή του Συμβουλίου της Ευρώπης. Θα ήταν, επίσης, χρήσιμο να γίνει μια διευκρίνιση όρων ή εννοιών, όπως ΟΗΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης (δεν πρέπει να συγχέεται με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση), ανθρώπινα δικαιώματα, έθνος/κράτος, διάκριση, δικαστήριο ή δίκη.

Το μάθημα

Αρχικά, ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι το κουίζ δεν έχει στόχο να εξετάσει γνώσεις, αλλά να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με ενεργητικό τρόπο.

Οι μαθητές ετοιμάζουν τις κάρτες κόβοντας τις ταινίες με τις ερωτήσεις και απαντήσεις. Μετά τις κολλάνε πλάτη με πλάτη ώστε να έχουν ερώτηση και απάντηση στην ίδια κάρτα.

Σε μικρές ομάδες (ή ζευγάρια), οι μαθητές κάθονται μαζί και κάνουν ερωτήσεις ο ένας στον άλλο. Μετά δίνεται σε κάθε ομάδα ένα σύνολο καρτών. Κάθε ερώτηση έχει τρείς πιθανές απαντήσεις, Α, Β ή Γ. Οι μαθητές επιλέγουν την απάντηση που θεωρούν σωστή. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αρκετές φορές υπάρχουν περισσότερες από μια σωστές απαντήσεις, καθώς τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια δυναμική έννοια η οποία συνεχώς εξελίσσεται και έτσι υπάρχει περιθώριο για διαφορετικές ερμηνείες.

Είναι λογικό να γίνεται συζήτηση σχετικά με τις απαντήσεις. Έτσι, το μάθημα δε θα γίνει ένα κουίζ γνώσεων με ερωτήσεις και απαντήσεις. Άλλα είναι σημαντικό να είναι έτοιμοι για ανοικτή συζήτηση προετοιμάζοντας επίσης το γνωστικό στοιχείο.

Ερωτήσεις και απαντήσεις

Βλ. επίσης φυλλάδιο μαθητή 5.5. Ο/η εκπαιδευτικός ή μια ομάδα μαθητών ετοιμάζει αρκετές κάρτες, κόβοντας και κολλώντας μεταξύ τους τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις.

Παιδική εργασία από ηλικία 17 ετών:	Παιδική εργασία από ηλικία 17 ετών:
<p>A. Αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού.</p> <p>B. Αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού αν η εργασία είναι σκληρή.</p> <p>Γ. Είναι αποδεκτή αν από την κυβέρνηση η ελάχιστη ηλικία για εργασία έχει οριστεί να είναι κάτω των 17.</p>	Το Γ είναι σωστό. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού απαγορεύει την παιδική εργασία αν είναι επικίνδυνη ή υπό μορφή εκμετάλλευσης, αλλά είναι θέμα των κυβερνήσεων να αποφασίζουν το όριο ηλικίας. Ασκείται πίεση για πιο αυστηρούς περιορισμούς στην παιδική εργασία.
Σύμφωνα με τις διεθνείς συμφωνίες που αφορούν στο δικαίωμα στο νερό:	Σύμφωνα με τις διεθνείς συμφωνίες που αφορούν στο δικαίωμα στο νερό:
<p>A. Είναι υποχρέωση των κυβερνήσεων να παρέχουν στους πολίτες καθαρό και ασφαλές νερό.</p> <p>B. Δεν επιτρέπεται στις κυβερνήσεις να κάνουν διάκριση μεταξύ των πολιτών στην παροχή νερού.</p> <p>Γ. Δεν επιτρέπεται στις κυβερνήσεις να αρνηθούν στους πολίτες την πρόσβαση στο νερό.</p>	Σύμφωνα με την ερμηνεία της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, τα Β και Γ είναι σωστά, όχι το Α. Η ικανοποίηση του δικαιώματος στο νερό πρέπει να αποτελεί επιδίωξη των κυβερνήσεων, αλλά αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να απαιτηθεί από τους πολίτες.
Η θανατική ποινή:	Η θανατική ποινή:
<p>A. Γενικά απαγορεύεται σε όλο τον κόσμο.</p> <p>B. Έχει καταργηθεί με νόμο ή στην πράξη σε περισσότερες από το 50% όλων των χωρών.</p> <p>Γ. Δεν επιτρέπεται για νέους κάτω των 18 ετών.</p>	Το Β και το Γ είναι σωστά, όχι το Α. Η θανατική ποινή δεν απαγορεύεται εντελώς στις διεθνείς συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών, ούτε από την ΕΣΔΑ, παρά μόνο με προαιρετικό πρωτόκολλο. Το Πρωτόκολλο 6 (κατάργηση της θανατικής ποινής εν καιρώ ειρήνης) και το Πρωτόκολλο 13 (γενική κατάργηση της θανατικής ποινής) της ΕΣΔΑ έχουν υπογραφεί και/ή επικυρωθεί από πολλά κράτη.
Οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα:	Οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα:
<p>A. Στην πραγματικότητα δεν είναι ανθρώπινα δικαιώματα.</p> <p>B. Δεν αναμένεται από τα κράτη άμεση ικανοποίηση αυτών των δικαιωμάτων για όλους.</p> <p>Γ. Μπορούν να απαιτηθούν για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες.</p>	Το Β είναι σωστό. Επισήμως, τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα αποτελούν ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά στην ουσία δεν έχουν την ίδια αναγνώριση με τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα θεωρεί ότι τα κράτη πρέπει να επιδιώκουν την ικανοποίηση τους, αλλά δεν υπάρχει ευρωπαϊκός μηχανισμός που να επιτρέπει σε ιδιώτες να υποβάλουν καταγγελία (υπό περιορισμούς επιπρέπεται με προαιρετικό πρωτόκολλο στους οργανισμούς).

<p>Σύμφωνα με τις διατάξεις για το δικαίωμα στην εκπαίδευση:</p> <p>A. Ιδιώτες ή ομάδες μπορούν να ιδρύουσουν σχολείο, εφόσον πληρούν τις ελάχιστες νομικές προϋποθέσεις. B. Δεν υπάρχουν υποχρεώσεις σε σχέση με το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Γ. Οι κυβερνήσεις δεσμεύονται να παρέχουν υποχρεωτική εκπαίδευση σε όλους κάτω των 18.</p>	<p>Σύμφωνα με τις διατάξεις για το δικαίωμα στην εκπαίδευση:</p> <p>Το Α είναι σωστό, τα Β και Γ λάθος. Οι διεθνείς συμβάσεις, όπως η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, προβλέπουν ότι η εκπαίδευση οφείλει να ενημερώνει τα παιδιά για τα ανθρώπινα δικαιώματα.</p>
<p>Το δικαίωμα αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα:</p> <p>A. Ορίζεται για ανθρώπους που έχουν τεκμηριωμένους φόβους δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας ή πολιτικών πεποιθήσεων και ως αποτέλεσμα έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τους. B. Επίσης υπάρχει για ανθρώπους που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τους λόγω εμφυλίου πολέμου ή πείνας. Γ. Μπορεί αυτόματα να απορριφθεί από μια κυβέρνηση στους υποψήφιους που προέρχονται από μια χώρα που θεωρείται ασφαλής.</p>	<p>Το δικαίωμα αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα:</p> <p>Το Α είναι σωστό, το Β λάθος (αν και σε μερικές χώρες, σε ανθρώπους που εγκατέλειψαν τη χώρα τους λόγω εμφυλίου πολέμου ή πείνας μπορεί να παρέχεται προστασία, χωρίς να θεωρούνται πρόσφυγες σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις). Το Γ δεν ισχύει για τους πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης, αλλά εφαρμόζεται ευρέως εντός της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση των αιτούντων άσυλο.</p>
<p>Θρησκευτική ελευθερία:</p> <p>A. Δεν μπορούν να τη στερηθούν άνθρωποι που ανήκουν σε μειονοτική θρησκεία. B. Υποχρέωνται τα έθνη να αναγνωρίζουν και να επιδοτούν θρησκείες. Γ. Δεν μπορεί να περιορίζεται με κανένα τρόπο από ένα κράτος.</p>	<p>Θρησκευτική ελευθερία:</p> <p>Το Α είναι σωστό. Τα έθνη είναι υποχρεωμένα να σέβονται τη θρησκευτική ελευθερία, αλλά δεν έχουν νομική υποχρέωση για οποιοδήποτε σύστημα αναγνώρισης ή επιδότησης. Τα κράτη μπορούν να περιορίσουν τη θρησκευτική ελευθερία όταν, για παράδειγμα, η θρησκεία έρχεται σε αντίθεση με θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.</p>
<p>Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία:</p> <p>A. Δε σημαίνει ότι η κυβέρνηση δεν μπορεί να πάρει τα αγαθά κάποιου αν πρόκειται για το δημόσιο συμφέρον. B. Παραβιάζεται αν ένα ολόκληρο χωριό εκκενώνεται χωρίς αποζημίωση προκειμένου να δημιουργηθεί υδροηλεκτρικό εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Γ. Επιτρέπεται σε ένα άτομο να θεωρήσει αγαθά που έχουν κλαπεί ως ιδιοκτησία του.</p>	<p>Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία:</p> <p>Τα Α και Β είναι σωστά. Το Γ είναι εμφανώς λάθος.</p>
<p>Εκλογές:</p> <p>A. Όλοι έχουν δικαίωμα ψήφου, ακόμα και αν έχουν χάσει τα πολιτικά τους δικαιώματα λόγω εγκληματικής δράσης. B. Επιτρέπονται δύο ψήφοι αν ο εκλογέας είναι εργοδότης. Γ. Η καταμέτρηση πρέπει να διενεργείται μυστικά.</p>	<p>Εκλογές:</p> <p>Μόνο το Γ είναι σωστό. Το κράτος μπορεί να εμποδίσει άτομα που έχουν χάσει τα πολιτικά τους δικαιώματα να ψηφίσουν. Τα ίσα δικαιώματα για όποιον έχει δικαίωμα ψήφου αποτελούν διεθνή επιταγή.</p>

Ελευθερία έκφρασης:	Ελευθερία έκφρασης:
A. Μπορεί να περιοριστεί για να αποφευχθεί δυσφήμιση. B. Δεν μπορεί να περιοριστεί για λόγους δημόσιας ηθικής. Γ. Μπορεί να περιοριστεί για πρόληψη θρησκευτικής μισαλλοδοξίας.	Τα Α και Γ είναι σωστά. Η ελευθερία της έκφρασης μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να περιοριστεί για λόγους δημόσιας ηθικής, για πρόληψη εγκλήματος, για την προστασία της υγείας ή για λόγους δυσφήμισης, αν προβλέπεται από τον νόμο.
Το δικαίωμα στην εργασία:	Το δικαίωμα στην εργασία:
A. Υποχρεώνει τα κράτη να παρέχουν εργασία σε όλους. B. Σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να απολυθεί αυθαίρετα. Γ. Δε σημαίνει ότι μια κυβέρνηση πρέπει να καταβάλει προσπάθειες για να έχουν όλοι πλήρη απασχόληση.	Μόνο το Β είναι σωστό. Στην Ευρώπη, τα κράτη είναι υποχρεωμένα να καταβάλουν προσπάθειες ώστε όλοι να έχουν πλήρη απασχόληση, αλλά αυτό δεν περιλαμβάνεται στις συνθήκες του ΟΗΕ.
Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον:	Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον:
A. Απαγορεύει στα κράτη να ρίχνουν τοξικά απόβλητα που καταστρέφουν ανεπανόρθωτα το έδαφος. B. Στοχεύει στην προστασία των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών. Γ. Δεν έχει ακόμα οριστεί ως οικουμενικό δικαίωμα.	Το Γ είναι σωστό, αν και το δικαίωμα στην υγεία προστατεύει τα ανθρώπινα όντα από βλαβερές συνέπειες που απορρέουν άμεσα από τη ρύπανση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, μόνο τα ανθρώπινα όντα προστατεύονται, όχι τα ζώα και τα φυτά. Ο Αφρικανικός Χάρτης και ο Χάρτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δεν έχουν καθολική ισχύ, καθιερώνουν σε κάποιο βαθμό το δικαίωμα για υγιές περιβάλλον.
Σύμφωνα με το δικαίωμα στην εκπαίδευση:	Σύμφωνα με το δικαίωμα στην εκπαίδευση:
A. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν πρέπει να υπάρχουν δίδακτρα, μπορεί να υπάρχει κόστος μόνο για τις σχολικές εκδρομές και τα βιβλία. B. Είναι υποχρέωση του κράτους να βοηθάει τους μαθητές να πετύχουν στις σπουδές τους. Γ. Τα κράτη πρέπει να δίνουν σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση.	Τα Β και Γ είναι σωστά (αυτές οι υποχρεώσεις περιλαμβάνονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Κατ' αρχήν, η πρωτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι δωρεάν, και αυτό περιλαμβάνει όχι μόνο τα δίδακτρα, αλλά και άλλες έμμεσες δαπάνες που σχετίζονται με βασικές σχολικές δραστηριότητες.
Τιμωρία των παιδιών στο σχολείο:	Τιμωρία των παιδιών στο σχολείο:
A. Δεν επιτρέπεται με τη μορφή σωματικής τιμωρίας. B. Δεν απαγορεύεται αν η τιμωρία είναι ψυχικά επώδυνη. Γ. Μπορεί να υπάρχει αν οι γονείς συμφωνούν.	Το Α θεωρείται σωστό, αφού το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει επανειλημμένα θεωρήσει τη σωματική τιμωρία ως παραβίαση της ΕΣΔΑ (και αυτή είναι σύμφωνη με την ερμηνεία που δίνεται από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Το Β είναι αναληθές, δεδομένου ότι η απαγόρευση αφορά σε όλες τις σκληρές τιμωρίες. Όσο για το Γ, δεν υπάρχει διάταξη με την οποία η τιμωρία εξαρτάται από τη σύμφωνη γνώμη των γονέων.

Στο σχολείο:	Στο σχολείο:
A. Δεν πρέπει να δίνεται προσοχή σε περιβαλλοντικά ζητήματα. B. Τα μικρά παιδιά πρέπει να μαθαίνουν να σέβονται τους γονείς τους. Γ. Τα μικρά παιδιά πρέπει να μαθαίνουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να τα βιώνουν.	Τα Β και Γ είναι σωστά. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού περιλαμβάνει τέτοιες διατάξεις. Η Σύμβαση επίσης ορίζει ότι η εκπαίδευση πρέπει να επιδιώκει σεβασμό για το περιβάλλον.
Στο δικαστήριο:	Στο δικαστήριο:
A. Για κάθε έγκλημα υπάρχει το δικαίωμα υπεράσπισης από δικηγόρο. B. Μπορεί κάποιος να καταδικαστεί μόνο αν έχει ομολογήσει. Γ. Αν ο ύποπτος δεν μιλά τη γλώσσα στην οποία γίνεται η δίκη έχει δικαίωμα για διερμηνέα χωρίς δικά του έξοδα.	Τα Α και Γ είναι σωστά.
Βασανισμός:	Βασανισμός:
A. Επιτρέπεται για αντιμετώπιση τρομοκρατικών επιθέσεων. B. Επιτρέπεται μόνο με δικαστική απόφαση. Γ. Δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση.	Το Γ είναι σωστό (τα βασανιστήρια δεν επιτρέπονται ούτε σε περίπτωση έκτακτης εθνικής ανάγκης).
Το δικαίωμα στη ζωή παραβιάζεται όταν:	Το δικαίωμα στη ζωή παραβιάζεται όταν:
A. Κάποιος χάνει τη ζωή του από ατύχημα καθώς αστυνομικές δυνάμεις αποτρέπουν μια επίθεση. B. Κάποιος πεθαίνει από πολεμικές ενέργειες, οι οποίες είναι νόμιμες. Γ. Κάποιος πεθαίνει λόγω περιττής βίας από την αστυνομία.	Το Γ είναι σωστό. Στην περίπτωση Α, το δικαίωμα στη ζωή μπορεί να παραβιάζεται μόνο αν η αστυνομία χρησιμοποιεί δυνάμεις που δεν είναι απολύτως απαραίτητες.
Σύμφωνα με το δικαίωμα στη στέγαση:	Σύμφωνα με το δικαίωμα στη στέγαση:
A. Τα κράτη οφείλουν να φροντίζουν να μην είναι κανείς άστεγος. B. Οι αλλοδαποί πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για κοινωνική στέγαση όπως και οι πολίτες της χώρας. Γ. Το κράτος πρέπει να προσπαθεί να μειώσει τον αριθμό των άστεγων.	Τα Β και Γ είναι σωστά.
Σύμφωνα με το δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη:	Σύμφωνα με το δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη:
A. Οι κυβερνήσεις δεν έχουν υποχρέωση να αποτρέπουν τα εργατικά ατυχήματα. B. Όλοι πρέπει να έχουν πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη. Γ. Τα φάρμακα πρέπει να είναι δωρεάν.	Το Β είναι σωστό. Η πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων είναι υποχρέωση. Τα φάρμακα μπορούν να πωλούνται.

<p>Σύμφωνα με το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία:</p> <p>A. Μπορεί σε ένα άτομο να απαγορευτεί η επιλογή συγκεκριμένου τόπου διαμονής για λόγους ασφάλειας.</p> <p>B. Η απόρριψη αιτήματος βίζας σε άτομο που δεν έχει καταδικαστεί αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.</p> <p>Γ. Ένας εγκληματίας μπορεί να φυλακιστεί.</p>	<p>Σύμφωνα με το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία:</p> <p>Τα Α και Γ είναι σωστά. Απόρριψη βίζας μπορεί να ισχύσει όχι μόνο για εγκληματίες. Επίσης μπορεί να υπάρξουν περιορισμοί στην ελευθερία κυκλοφορίας για λόγους δημόσιας υγείας, δημόσιας τάξης ή εθνικής ασφάλειας, αν προβλέπεται από τον νόμο.</p>
--	--

**Φυλλάδιο μαθητή 5.1
Επιθυμίες, ανάγκες και δικαιώματα**

Επιθυμίες	Βασικές ανάγκες	Ανθρώπινα δικαιώματα

Φυλλάδιο μαθητή 5.2

Κατάλογος ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Αυτός είναι ένας κατάλογος ανθρωπίνων δικαιωμάτων που περιλαμβάνεται στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη.

1. Δικαίωμα στη ζωή.
2. Ελευθερία από βασανιστήρια.
3. Απελευθέρωση από δουλεία.
4. Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.
5. Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.
6. Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής σε περιπτώσεις παραβίασης δικαιώματος.
7. Ελευθερία απέναντι στις διακρίσεις* δικαίωμα στην ισότητα.
8. Δικαίωμα της αναγνώρισης ως πρόσωπο ενώπιον του νόμου* δικαίωμα στην ιθαγένεια.
9. Δικαίωμα για ιδιωτική και οικογενειακή ζωή.
10. Δικαίωμα στον γάμο.
11. Δικαίωμα στην απόκτηση περιουσίας.
12. Δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων.
13. Δικαίωμα στο άσυλο.
14. Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκευτική ελευθερία.
15. Ελευθερία της έκφρασης.
16. Ελευθερία συνάθροισης και συνεταιρισμού.
17. Δικαίωμα στο φαγητό, το νερό και τη στέγαση.
18. Δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη.
19. Δικαίωμα στην εκπαίδευση.
20. Δικαίωμα στην εργασία.
21. Δικαίωμα στην ξεκούραση και την αναψυχή.
22. Δικαίωμα στην κοινωνική προστασία.
23. Δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή.
24. Δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή.
25. Απαγόρευση της καταστρατήγησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
26. Δικαίωμα σε μια κοινωνική τάξη που αναγνωρίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα.
27. Υποχρεώσεις και καθήκοντα του ατόμου.

Φυλλάδιο μαθητή 5.3

Περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Παραβίαση ή καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Παραβίαση ΑΔ
α. Η κα Χ, που πριν μερικά χρόνια έχασε την κόρη και τον σύζυγό της σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα, δεν θα μπορούσε να ξαναπαντρευτεί παρά μόνο αν ο κουνιάδος της τής έδινε την άδεια.	
β. Οι φρουροί της φυλακής χρησιμοποιούσαν σκυλιά για να τρομάζουν και να φοβίζουν τους κρατούμενους, και κάποια στιγμή έκαναν έναν σκύλο να δαγκώσει έναν κρατούμενο.	
γ. Σε ένα τοπικό εργοστάσιο, οι εργάτες εργάζονται τουλάχιστον 10 ώρες ημερησίως χωρίς διάλειμμα.	
δ. Μετά τη σύλληψή τους οι τρεις άντρες, είχαν προβλήματα πρόσβασης σε δικηγόρους. Πολλές φορές δεν επιτρεπόταν στους δικηγόρους να τους δουν* δεν τους επιτρεπόταν να έχουν μια από κοινού συζήτηση με τους δικηγόρους τους, που στην ουσία σήμαινε ότι δύο από αυτούς δεν είχαν πρόσβαση σε δικηγόρο.	
ε. Η γυναίκα, κάνοντας ακριβώς την ίδια δουλειά και έχοντας ακριβώς την ίδια ηλικία και εμπειρία, έπαιρνε χαμηλότερο μισθό από τον άντρα συνάδελφό της.	
στ. Ο Χ απήγαγε και κρατούσε τον Υ για τρεις μέρες και τον πυροβόλησε στο κεφάλι, με αποτέλεσμα να πεθάνει 3 ημέρες αργότερα.	
ζ. Μια φωτογραφία της κας Χ, χρήστριας ναρκωτικών, τραβήχτηκε όταν έφευγε από μια συνάντηση των Ανώνυμων Χρηστών. Αργότερα η φωτογραφία δημοσιεύτηκε.	
η. Μια γυναίκα, την οποία κακομεταχειρίζόταν ο άντρας της, κατάφερε να πάρει διαζύγιο μόνο όταν του έδωσε το σπίτι της, το αυτοκίνητό της και όλη την περιουσίας. Δεν της έμεινε τίποτα.	
θ. Η Χ, πάσχουσα από επικίνδυνη περίπτωση πνευμονίας, δεν έλαβε ιατρική περίθαλψη στο νοσοκομείο, γιατί είχε μπει στη χώρα παράνομα	
ι. Εβδομήντα τοις εκατό του πληθυσμού της Χ περιοχής αναγκάστηκε να αφήσει τα σπίτια του και κατόπιν του απαγορεύτηκε να επιστρέψει. Δεν επιτρεπόταν να φύγουν από τους καταυλισμούς για να πάνε στα κοντινά χωράφια όπου είχαν καλλιέργειες, ούτε να κινούνται σε πολλούς από τους δρόμους.	
κ. Μαύροι Αφρικανοί αγοράζονταν στην Αφρική, για παράδειγμα, για ένα μπουκάλι ουίσκι, και πουλιόνταν στη Βόρεια Αμερική για 1, 200 με 1, 500 δολάρια.	
λ. Στη Χ χώρα, έχουν σκόπιμα καταστραφεί όλα τα μέσα επιβίωσης του ντόπιου πληθυσμού: καλλιέργειες, παροχή νερού και τα ζωντανά.	
μ. Στη Χ χώρα, οι πολίτες μπορούν να φυλακίζονται χωρίς να υπάρχει κατηγορία.	
ν. Ένας 26χρονος δημοσιογράφος καθημερινής εφημερίδας πυροβολήθηκε και σκοτώθηκε σε ύποπτη επίθεση αντιποίνων για την κάλυψη πρόσφατης προεκλογικής εκστρατείας.	
ξ. Ο Χ κλήθηκε να καταταγεί στον στρατό. Έγραψε στο στρατιωτικό γραφείο δηλώνοντας αντίρρηση συνειδησης προς τη στρατιωτική υπηρεσία και αρνήθηκε να παρουσιαστεί. Κηρύχτηκε ανυπόταχτος και του απαγορεύτηκε η έξοδος από τη χώρα.	

Παραβίαση ή καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων	Παραβίαση ΑΔ
ο. Στη X χώρα, αυτοί που θέλουν να ανήκουν στη θρησκεία Falun Gong απαγορεύεται να συναθροίζονται.	
π. Η εθνοτική πλειοψηφία αποφάνθηκε ότι εκείνοι που ανήκουν στις μειονοτικές ομάδες, όπως οι Εβραίοι και οι Ρομά, ήταν υποχρεωμένοι να ζουν σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης.	
ρ. Τα παιδιά του χωριού δεν μπορούν να πάνε στο σχολείο, καθώς δεν υπάρχει σχολείο σε λογική απόσταση.	
σ. Εξαιτίας απόρριψης από τις θρησκευτικές αρχές της χώρας, ο X δεν μπορεί να πάρει μέρος στις εκλογές ως υποψήφιος βουλευτής.	
τ. Επειδή είναι μαύρος, ο X δεν μπορεί να εργαστεί ως γιατρός στο τοπικό νοσοκομείο.	
υ. Σε κάποιες χώρες μη προνομιούχα άτομα δεν έχουν πρόσβαση σε προγράμματα διατροφής και στέγασης, ούτε σε υπηρεσίες υγείας.	
φ. Ο κ. X, του οποίου το σπίτι κάηκε, δεν μπορεί να ζητήσει αποζημίωση.	
χ. Η κα X, μια 47χρονη γυναίκα, μητέρα πέντε παιδιών, η οποία πάντα εργαζόταν ως νοικοκυρά, χάνει κάθε παροχή κοινωνικής βοήθειας αν πάρει διαζύγιο.	
ψ. Ο κ. X, πατέρας δύο παιδιών, φυλακίστηκε και βασανίστηκε στη χώρα X επειδή έγραψε ποιήματα στα οποία ασκούσε κριτική στο καθεστώς. Η αίτηση του για άσυλο από τη χώρα A απορρίφθηκε. Ισχυρίστηκε ότι αν αναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα του, θα υποστεί βασανιστήρια.	
ω. Για κατά τα λεγόμενα πρακτικούς λόγους, άτομα με σωματική αναπηρία που χρησιμοποιούν αναπηρικό καροτσάκι δεν επιτρέπεται να παρακολουθούν καλλιτεχνικά γεγονότα στο τοπικό θέατρο.	
αι. Για απόδοση υπηκοότητας στη χώρα X, απαιτείται περίοδος παραμονής 15ετών, τεστ σωματικής και ψυχικής υγείας και αδικαιολόγητα ακριβά παράβολα. Κατά συνέπεια, χιλιάδες Ρομά, οι οποίοι έχουν μακρόχρονους δεσμούς με τη χώρα τους, δεν μπορούν να πάρουν υπηκοότητα.	

Φυλλάδιο μαθητή 5.4
Δικαιώματα και υποχρεώσεις

Ανθρώπινο δικαίωμα	Υποχρέωση του ατόμου	Υποχρέωση του σχολείου, των αρχών, κ.λπ.

Φυλλάδιο μαθητή 5.5

Κουίζ για τα ανθρώπινα δικαιώματα (κάρτες εξάσκησης)

Παιδική εργασία από ηλικία 17 ετών:	Παιδική εργασία από ηλικία 17 ετών:
<p>A. Αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού.</p> <p>B. Αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού αν η εργασία είναι σκληρή.</p> <p>Γ. Είναι αποδεκτή αν από την κυβέρνηση η ελάχιστη ηλικία για εργασία έχει οριστεί να είναι κάτω των 17.</p>	Το Γ είναι σωστό. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού απαγορεύει την παιδική εργασία αν είναι επικίνδυνη ή υπό μορφή εκμετάλλευσης, αλλά είναι θέμα των κυβερνήσεων να αποφασίζουν το όριο ηλικίας. Ασκείται πίεση για πιο αυστηρούς περιορισμούς στην παιδική εργασία.
Σύμφωνα με τις διεθνείς συμφωνίες που αφορούν στο δικαίωμα στο νερό:	Σύμφωνα με τις διεθνείς συμφωνίες που αφορούν στο δικαίωμα στο νερό:
<p>A. Είναι υποχρέωση των κυβερνήσεων να παρέχουν στους πολίτες καθαρό και ασφαλές νερό.</p> <p>B. Δεν επιτρέπεται στις κυβερνήσεις να κάνουν διάκριση μεταξύ των πολιτών στην παροχή νερού.</p> <p>Γ. Δεν επιτρέπεται στις κυβερνήσεις να αρνηθούν στους πολίτες την πρόσβαση στο νερό.</p>	Σύμφωνα με την ερμηνεία της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, τα Β και Γ είναι σωστά, όχι το Α. Η ικανοποίηση του δικαιώματος στο νερό πρέπει να αποτελεί επιδίωξη των κυβερνήσεων, αλλά αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να απαιτηθεί από τους πολίτες.
Η θανατική ποινή:	Η θανατική ποινή:
<p>A. Γενικά απαγορεύεται σε όλο τον κόσμο.</p> <p>B. Έχει καταργηθεί με νόμο ή στην πράξη σε περισσότερες από το 50% όλων των χωρών.</p> <p>Γ. Δεν επιτρέπεται για νέους κάτω των 18 ετών.</p>	Το Β και το Γ είναι σωστά, όχι το Α. Η θανατική ποινή δεν απαγορεύεται εντελώς στις διεθνείς συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών, ούτε από την ΕΣΔΑ, παρά μόνο με προαιρετικό πρωτόκολλο. Το Πρωτόκολλο 6 (κατάργηση της θανατικής ποινής εν καιρώ ειρήνης) και το Πρωτόκολλο 13 (γενική κατάργηση της θανατικής ποινής) της ΕΣΔΑ έχουν υπογραφεί και/ή επικυρωθεί από πολλά κράτη.
Οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα:	Οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα:
<p>A. Στην πραγματικότητα δεν είναι ανθρώπινα δικαιώματα.</p> <p>B. Δεν αναμένεται από τα κράτη άμεση ικανοποίηση αυτών των δικαιωμάτων για όλους.</p> <p>Γ. Μπορούν να απαιτηθούν για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες.</p>	Το Β είναι σωστό. Επισήμως, τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα αποτελούν ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά στην ουσία δεν έχουν την ίδια αναγνώριση με τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα θεωρεί ότι τα κράτη πρέπει να επιδιώκουν την ικανοποίηση τους, αλλά δεν υπάρχει ευρωπαϊκός μηχανισμός που να επιτρέπει σε ιδιώτες να υποβάλουν καταγγελία (υπό περιορισμούς επιτρέπεται με προαιρετικό πρωτόκολλο στους οργανισμούς).

<p>Σύμφωνα με τις διατάξεις για το δικαίωμα στην εκπαίδευση:</p> <p>A. Ιδιώτες ή ομάδες μπορούν να ιδρύουσουν σχολείο, εφόσον πληρούν τις ελάχιστες νομικές προϋποθέσεις. B. Δεν υπάρχουν υποχρεώσεις σε σχέση με το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Γ. Οι κυβερνήσεις δεσμεύονται να παρέχουν υποχρεωτική εκπαίδευση σε όλους κάτω των 18.</p>	<p>Σύμφωνα με τις διατάξεις για το δικαίωμα στην εκπαίδευση:</p> <p>Το Α είναι σωστό, τα Β και Γ λάθος. Οι διεθνείς συμβάσεις, όπως η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, προβλέπουν ότι η εκπαίδευση οφείλει να ενημερώνει τα παιδιά για τα ανθρώπινα δικαιώματα.</p>
<p>Το δικαίωμα αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα:</p> <p>A. Ορίζεται για ανθρώπους που έχουν τεκμηριωμένους φόβους δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας ή πολιτικών πεποιθήσεων και ως αποτέλεσμα έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τους. B. Επίσης υπάρχει για ανθρώπους που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τους λόγω εμφυλίου πολέμου ή πείνας. Γ. Μπορεί αυτόματα να απορριφθεί από μια κυβέρνηση στους υποψήφιους που προέρχονται από μια χώρα που θεωρείται ασφαλής.</p>	<p>Το δικαίωμα αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα:</p> <p>Το Α είναι σωστό, το Β λάθος (αν και σε μερικές χώρες, σε ανθρώπους που εγκατέλειψαν τη χώρα τους λόγω εμφυλίου πολέμου ή πείνας μπορεί να παρέχεται προστασία, χωρίς να θεωρούνται πρόσφυγες σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις). Το Γ δεν ισχύει για τους πρόσφυγες σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης, αλλά εφαρμόζεται ευρέως εντός της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση των αιτούντων άσυλο.</p>
<p>Θρησκευτική ελευθερία:</p> <p>A. Δεν μπορούν να τη στερηθούν άνθρωποι που ανήκουν σε μειονοτική θρησκεία. B. Υποχρέωνται τα έθνη να αναγνωρίζουν και να επιδοτούν θρησκείες. Γ. Δεν μπορεί να περιορίζεται με κανένα τρόπο από ένα κράτος.</p>	<p>Θρησκευτική ελευθερία:</p> <p>Το Α είναι σωστό. Τα έθνη είναι υποχρεωμένα να σέβονται τη θρησκευτική ελευθερία, αλλά δεν έχουν νομική υποχρέωση για οποιοδήποτε σύστημα αναγνώρισης ή επιδότησης. Τα κράτη μπορούν να περιορίσουν τη θρησκευτική ελευθερία όταν, για παράδειγμα, η θρησκεία έρχεται σε αντίθεση με θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.</p>
<p>Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία:</p> <p>A. Δε σημαίνει ότι η κυβέρνηση δεν μπορεί να πάρει τα αγαθά κάποιου αν πρόκειται για το δημόσιο συμφέρον. B. Παραβιάζεται αν ένα ολόκληρο χωριό εκκενώνεται χωρίς αποζημίωση προκειμένου να δημιουργηθεί υδροηλεκτρικό εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Γ. Επιτρέπεται σε ένα άτομο να θεωρήσει αγαθά που έχουν κλαπεί ως ιδιοκτησία του.</p>	<p>Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία:</p> <p>Τα Α και Β είναι σωστά. Το Γ είναι εμφανώς λάθος.</p>
<p>Εκλογές:</p> <p>A. Όλοι έχουν δικαίωμα ψήφου, ακόμα και αν έχουν χάσει τα πολιτικά τους δικαιώματα λόγω εγκληματικής δράσης. B. Επιτρέπονται δύο ψήφοι αν ο εκλογέας είναι εργοδότης. Γ. Η καταμέτρηση πρέπει να διενεργείται μυστικά.</p>	<p>Εκλογές:</p> <p>Μόνο το Γ είναι σωστό. Το κράτος μπορεί να εμποδίσει άτομα που έχουν χάσει τα πολιτικά τους δικαιώματα να ψηφίσουν. Τα ίσα δικαιώματα για όποιον έχει δικαίωμα ψήφου αποτελούν διεθνή επιταγή.</p>

Ελευθερία έκφρασης:	Ελευθερία έκφρασης:
<p>A. Μπορεί να περιοριστεί για να αποφευχθεί δυσφήμιση.</p> <p>B. Δεν μπορεί να περιοριστεί για λόγους δημόσιας ηθικής.</p> <p>Γ. Μπορεί να περιοριστεί για πρόληψη θρησκευτικής μισαλλοδοξίας.</p>	Τα Α και Γ είναι σωστά. Η ελευθερία της έκφρασης μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να περιοριστεί για λόγους δημόσιας ηθικής, για πρόληψη εγκλήματος, για την προστασία της υγείας ή για λόγους δυσφήμισης, αν προβλέπεται από τον νόμο.
Το δικαίωμα στην εργασία:	Το δικαίωμα στην εργασία:
<p>A. Υποχρεώνει τα κράτη να παρέχουν εργασία σε όλους.</p> <p>B. Σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να απολυθεί αυθαίρετα.</p> <p>Γ. Δε σημαίνει ότι μια κυβέρνηση πρέπει να καταβάλει προσπάθειες για να έχουν όλοι πλήρη απασχόληση.</p>	Μόνο το Β είναι σωστό. Στην Ευρώπη, τα κράτη είναι υποχρεωμένα να καταβάλουν προσπάθειες ώστε όλοι να έχουν πλήρη απασχόληση, αλλά αυτό δεν περιλαμβάνεται στις συνθήκες του ΟΗΕ.
Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον:	Το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον:
<p>A. Απαγορεύει στα κράτη να ρίχνουν τοξικά απόβλητα που καταστρέφουν ανεπανόρθωτα το έδαφος.</p> <p>B. Στοχεύει στην προστασία των ανθρώπων, των ζώων και των φυτών.</p> <p>Γ. Δεν έχει ακόμα οριστεί ως οικουμενικό δικαίωμα.</p>	Το Γ είναι σωστό, αν και το δικαίωμα στην υγεία προστατεύει τα ανθρώπινα όντα από βλαβερές συνέπειες που απορρέουν άμεσα από τη ρύπανση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, μόνο τα ανθρώπινα όντα προστατεύονται, όχι τα ζώα και τα φυτά. Ο Αφρικανικός Χάρτης και ο Χάρτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που δεν έχουν καθολική ισχύ, καθιερώνουν σε κάποιο βαθμό το δικαίωμα για υγιές περιβάλλον.
Σύμφωνα με το δικαίωμα στην εκπαίδευση:	Σύμφωνα με το δικαίωμα στην εκπαίδευση:
<p>A. Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν πρέπει να υπάρχουν δίδακτρα, μπορεί να υπάρχει κόστος μόνο για τις σχολικές εκδρομές και τα βιβλία.</p> <p>B. Είναι υποχρέωση του κράτους να βοηθάει τους μαθητές να πετύχουν στις σπουδές τους.</p> <p>Γ. Τα κράτη πρέπει να δίνουν σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση.</p>	Τα Β και Γ είναι σωστά (αυτές οι υποχρεώσεις περιλαμβάνονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Κατ' αρχήν, η πρωτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι δωρεάν, και αυτό περιλαμβάνει όχι μόνο τα δίδακτρα, αλλά και άλλες έμμεσες δαπάνες που σχετίζονται με βασικές σχολικές δραστηριότητες.
Τιμωρία των παιδιών στο σχολείο:	Τιμωρία των παιδιών στο σχολείο:
<p>A. Δεν επιτρέπεται με τη μορφή σωματικής τιμωρίας.</p> <p>B. Δεν απαγορεύεται αν η τιμωρία είναι ψυχικά επώδυνη.</p> <p>Γ. Μπορεί να υπάρχει αν οι γονείς συμφωνούν.</p>	Το Α θεωρείται σωστό, αφού το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει επανειλημμένα θεωρήσει τη σωματική τιμωρία ως παραβίαση της ΕΣΔΑ (και αυτή είναι σύμφωνη με την ερμηνεία που δίνεται από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Το Β είναι αναληθές, δεδομένου ότι η απαγόρευση αφορά σε όλες τις σκληρές τιμωρίες. Όσο για το Γ, δεν υπάρχει διάταξη με την οποία η τιμωρία εξαρτάται από τη σύμφωνη γνώμη των γονέων.

Στο σχολείο:	Στο σχολείο:
<p>A. Δεν πρέπει να δίνεται προσοχή σε περιβαλλοντικά ζητήματα.</p> <p>B. Τα μικρά παιδιά πρέπει να μαθαίνουν να σέβονται τους γονείς τους.</p> <p>Γ. Τα μικρά παιδιά πρέπει να μαθαίνουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να τα βιώνουν.</p>	<p>Τα Β και Γ είναι σωστά. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού περιλαμβάνει τέτοιες διατάξεις. Η Σύμβαση επίσης ορίζει ότι η εκπαίδευση πρέπει να επιδιώκει σεβασμό για το περιβάλλον.</p>
Στο δικαστήριο:	Στο δικαστήριο:
<p>A. Για κάθε έγκλημα υπάρχει το δικαίωμα υπεράσπισης από δικηγόρο.</p> <p>B. Μπορεί κάποιος να καταδικαστεί μόνο αν έχει ομολογήσει.</p> <p>Γ. Αν ο ύποπτος δεν μιλά τη γλώσσα στην οποία γίνεται η δίκη έχει δικαίωμα για διερμηνέα χωρίς δικά του έξοδα.</p>	<p>Τα Α και Γ είναι σωστά.</p>
Βασανισμός:	Βασανισμός:
<p>A. Επιτρέπεται για αντιμετώπιση τρομοκρατικών επιθέσεων.</p> <p>B. Επιτρέπεται μόνο με δικαστική απόφαση.</p> <p>Γ. Δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση.</p>	<p>Το Γ είναι σωστό (τα βασανιστήρια δεν επιτρέπονται ούτε σε περίπτωση έκτακτης εθνικής ανάγκης).</p>
Το δικαίωμα στη ζωή παραβιάζεται όταν:	Το δικαίωμα στη ζωή παραβιάζεται όταν:
<p>A. Κάποιος χάνει τη ζωή του από ατύχημα καθώς αστυνομικές δυνάμεις αποτρέπουν μια επίθεση.</p> <p>B. Κάποιος πεθαίνει από πολεμικές ενέργειες, οι οποίες είναι νόμιμες.</p> <p>Γ. Κάποιος πεθαίνει λόγω περιττής βίας από την αστυνομία.</p>	<p>Το Γ είναι σωστό. Στην περίπτωση Α, το δικαίωμα στη ζωή μπορεί να παραβιάζεται μόνο αν η αστυνομία χρησιμοποιεί δυνάμεις που δεν είναι απολύτως απαραίτητες.</p>
Σύμφωνα με το δικαίωμα στη στέγαση:	Σύμφωνα με το δικαίωμα στη στέγαση:
<p>A. Τα κράτη οφείλουν να φροντίζουν να μην είναι κανείς άστεγος.</p> <p>B. Οι αλλοδαποί πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για κοινωνική στέγαση όπως και οι πολίτες της χώρας.</p> <p>Γ. Το κράτος πρέπει να προσπαθεί να μειώσει τον αριθμό των άστεγων.</p>	<p>Τα Β και Γ είναι σωστά.</p>
Σύμφωνα με το δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη:	Σύμφωνα με το δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη:
<p>A. Οι κυβερνήσεις δεν έχουν υποχρέωση να αποτρέπουν τα εργατικά ατυχήματα.</p> <p>B. Όλοι πρέπει να έχουν πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη.</p> <p>Γ. Τα φάρμακα πρέπει να είναι δωρεάν.</p>	<p>Το Β είναι σωστό. Η πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων είναι υποχρέωση. Τα φάρμακα μπορούν να πωλούνται.</p>

<p>Σύμφωνα με το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία:</p> <p>A. Μπορεί σε ένα άτομο να απαγορευτεί η επιλογή συγκεκριμένου τόπου διαμονής για λόγους ασφάλειας.</p> <p>B. Η απόρριψη αιτήματος βίζας σε άτομο που δεν έχει καταδικαστεί αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.</p> <p>Γ. Ένας εγκληματίας μπορεί να φυλακιστεί.</p>	<p>Σύμφωνα με το δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία:</p> <p>Τα Α και Γ είναι σωστά. Απόρριψη βίζας μπορεί να ισχύσει όχι μόνο για εγκληματίες. Επίσης μπορεί να υπάρξουν περιορισμοί στην ελευθερία κυκλοφορίας για λόγους δημόσιας υγείας, δημόσιας τάξης ή εθνικής ασφάλειας, αν προβλέπεται από τον νόμο.</p>
--	--

Φυλλάδιο δασκάλου

Ο κατάλογος περιλαμβάνει δικαιώματα από τον “Κατάλογο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων”, η οποία δείχνει σχετικά άρθρα από την Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΔΣΟΚΠΔ), την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και τον αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ΕΚΧ). Αυτή η ανασκόπηση έχει γίνει για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

	ΟΔΔΑ	ΕΣΔΑ	ΕΚΧ	ΔΣΑΠΔ	ΔΣΟΚΠΔ
1. Δικαίωμα στη ζωή	3	2		6	
2. Ελευθερία από βασανιστήρια	5	3	26	7, 10	
3. Απελευθέρωση από δουλεία	4	4		8	
4. Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια	3	5		9	
5. Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη	10, 11	6, 7		14, 15	
6. Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής σε περιπτώσεις παραβίασης δικαιώματος	8	13	D	2, 9	
7. Ελευθερία απέναντι στις διακρίσεις [*] δικαίωμα στην ισότητα	2, 7	14	4, 15, 20, 27, E	3, 26	3
8. Δικαίωμα της αναγνώρισης ως πρόσωπο ενώπιον του νόμου [*] δικαίωμα στην ιθαγένεια	6, 15			16, 24	
9. Δικαίωμα στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή	12	8		17	
10. Δικαίωμα στον γάμο	16	12		23	
11. Δικαίωμα στην απόκτηση περιουσίας	17				15
12. Δικαίωμα στην ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων	13		18	12	
13. Δικαίωμα στο άσυλο	14			18	
14. Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και και θρησκευτική ελευθερία	18	9, 10		18	
15. Ελευθερία της έκφρασης	19	11	28	19	8
16. Ελευθερία συνάθροισης και συνεταιρισμού	20		5, 28	21, 22	8
17. Δικαίωμα στο φαγητό, το νερό και τη στέγαση	25		30, 31		11
18. Δικαίωμα στην υγειονομική περίθαλψη	25		11		7, 12
19. Δικαίωμα στην εκπαίδευση	26		10		13, 14
20. Δικαίωμα στην εργασία	23		1, 2, 3, 4, 24		6, 7
21. Δικαίωμα στην ξεκούραση και την αναψυχή	24		2		7

22. Δικαίωμα στην κοινωνική προστασία	22, 25		7, 8, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 23, 25		9, 10
23. Δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή	21		22	25	
24. Δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή	27			27	15
25. Απαγόρευση της καταστρατήγησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	30	17		5, 20	5
26. Δικαίωμα σε μια κοινωνική τάξη που αναγνωρίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα	28			2	2
27. Υποχρεώσεις του ατόμου	29				

Σημείωση: Κάποια άρθρα του ΕΚΧ αναφέρονται με αριθμούς, κάποια με κεφαλαία γράμματα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Υπευθυνότητα

Τι είδους ευθύνες έχουν οι άνθρωποι;

6.1 Υποχρεώσεις στο σπίτι

Οι άνθρωποι βιώνουν συγκρούσεις νομιμοφροσύνης – πώς πρέπει να αποφασίσουν;

6.2. Γιατί πρέπει οι άνθρωποι να υπακούν στον νόμο;

Ποιοι είναι οι καλύτεροι λόγοι για τήρηση των νόμων;

6.3. Τίνος πρόβλημα είναι αυτό;

Πώς μοιράζονται οι κοινωνικές ευθύνες;

6.4. Γιατί οι άνθρωποι γίνονται ενεργοί πολίτες;

Γιατί οι άνθρωποι θέλουν να αλλάξουν την κοινωνία και πώς μπορούν να το κάνουν;

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Υπευθυνότητα

Τι είδους ευθύνες έχουν οι άνθρωποι;

Νομική ευθύνη

Οι πολίτες κάθε κράτους δικαιούνται να γνωρίζουν ποια είναι τα νόμιμα δικαιώματά τους και να εκτιμήσουν την έκταση των νομικών ευθυνών τους απέναντι στο κράτος και τους άλλους πολίτες. Οι ευθύνες των πολιτών στις δημοκρατίες μερικές φορές συνοψίζονται σε τρία βασικά καθήκοντα, δηλαδή να ψηφίζουν, να πληρώνουν φόρους και να υπακούν τον νόμο.

Οι ευθύνες είναι συχνά η άλλη όψη των δικαιωμάτων. Για παράδειγμα, το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου συνετάγεται την ευθύνη να επιτρέπεται το ίδιο και στους άλλους. Ωστόσο, οι άνθρωποι που διαπράττουν εγκλήματα δεν χάνουν το δικαίωμα που στέρησαν σε άλλους (όπως στην περίπτωση δολοφονίας ή διάκρισης). Επίσης, οι άνθρωποι συχνά έχουν υποχρεώσεις που δεν χαρακτηρίζονται από αμοιβαιότητα, όπως για παράδειγμα, υποχρεώσεις απέναντι στα παιδιά.

Ηθική ευθύνη

Στην EDC είναι πολύ σημαντικό να καλλιεργηθεί η ικανότητα των νέων να σκέφτονται ηθικά. Χωρίς αυτή την ικανότητα, δεν μπορεί να υπάρξει καμιά κριτική αξιολόγηση σχετικά με την δικαιοσύνη των νόμων της κοινωνίας ή των κοινωνικών δομών. Γι' αυτό τον λόγο, όταν οι μαθητές διδάσκονται για νόμους που τους επηρεάζουν, πρέπει επίσης να ενθαρρύνονται να αξιολογήσουν κριτικά τη λειτουργία και τον σκοπό τους, και αν θα πρέπει να αλλάξουν.

Διδάσκουμε για την υπευθυνότητα

Εξετάζοντας τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι συμπεριφέρονται με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο, ή τονίζοντας την έκταση των αναγκών άλλων ανθρώπων, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αποκτήσουν μεγαλύτερη επίγνωση των αναγκών και των δικαιωμάτων των άλλων. Είναι, επίσης, σημαντικό για τους εκπαιδευτικούς να επιδείξουν στάση ευθύνης μπροστά στους μαθητές.

Οι μαθητές μαθαίνουν να είναι υπεύθυνοι πολίτες, όχι μόνο μέσα από τη μελέτη στην τάξη, αλλά και μέσω της ευκαιρίας που τους δίνεται να μάθουν από την εμπειρία. Σε αυτό το πλαίσιο, η EDC ενθαρρύνει τους μαθητές να συμμετέχουν στη ζωή του σχολείου και της ευρύτερης κοινότητας, για παράδειγμα, μέσω των σχολικών συμβουλίων.

Σε αυτή την ενότητα οι μαθητές θα:

- διερευνήσουν το εύρος των αρμοδιοτήτων που έχουν οι πολίτες στην κοινωνία*
- διερευνήσουν τη φύση των νομικών ευθυνών των ανθρώπων*
- εξετάσουν τη φύση των κοινωνικών ευθυνών*
- εξετάσουν γιατί οι άνθρωποι αναλαμβάνουν προσωπική ευθύνη για να επιφέρουν αλλαγές.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: Υπευθυνότητα

Τι είδους ευθύνες έχουν οι άνθρωποι;

Τίτλος μαθ/τος	Μαθησιακοί στόχοι	Εργασίες μαθητών	Υλικά	Μέθοδοι
Μάθημα 1: Υποχρεώσεις στο σπίτι	Διερευνάται το φάσμα των υποχρεώσεων που έχουν οι άνθρωποι. Γίνεται κατανοητό ότι οι ευθύνες μπορεί να συγκρούονται.	Οι μαθητές αναλύουν το ηθικό δίλημμα. Συζητούν εναλλακτικές αναλύσεις. Κάνουν δηλώσεις σε ατομικό επίπεδο.	Αντίγραφα της ιστορίας “Ο Milan κάνει μια επιλογή”. Χαρτί για γραπτές εργασίες.	Ατομική και σε μικρές ομάδες συζήτηση. Συζήτηση σε ολομέλεια. Ατομική γραπτή εργασία.
Μάθημα 2: Γιατί οι άνθρωποι πρέπει να υπακούν στον νόμο;	Διερευνάται η ηθική λογική που διέπει τις αποφάσεις σχετικά με τις συγκρούσεις των ευθυνών.	Οι μαθητές αναλύουν ένα ηθικό δίλημμα. Οι μαθητές αξιολογούν κριτικά λόγους νομικής υπακοής. Οι μαθητές προτείνουν καταστάσεις στις οποίες ένα ηθικό καθήκον θα μπορούσε να παρακάμψει την υποχρέωση να τηρείται ο νόμος.	Αντίγραφα της ιστορίας “Το δίλημμα του Schmitt ”. Χαρτί για γραπτές εργασίες. Πίνακας	Ανάλυση ηθικών διλημμάτων. Εκπαιδευτικός-υποστηρικτική ανάλυση. Συγγραφή ιστορίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.
Μάθημα 3: Τίνος πρόβλημα είναι αυτό;	Διερευνάται η φύση των νομικών ευθυνών των ανθρώπων. Διερευνάται η διάκριση μεταξύ ηθικών και νομικών υποχρεώσεων.	Οι μαθητές συζητούν την ευθύνη για ορισμένα κοινωνικά προβλήματα. Ολοκληρώνουν ένα πλαίσιο σκέψης. Απαντούν γραπτώς στα ζητήματα που τέθηκαν.	Αντίγραφα του “γράμματος”. Πίνακας Χαρτί για κάθε μαθητή. Συγγραφή.	Δομημένη κριτική ανάλυση. Ανάλυση και συζήτηση σε μικρές ομάδες. Συναίνεση για επίτευξη και διαπραγμάτευση. Ατομική συγγραφή.
Μάθημα 4: Γιατί οι άνθρωποι γίνονται ενεργοί πολίτες;	Εξετάζεται η κοινή για όλους φύση των κοινωνικών προβλημάτων. Εξετάζονται οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη δυστυχία άλλων ανθρώπων. Διερευνάται ο ρόλος των ΜΚΟ στην κοινωνία των πολιτών.	Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες για να συνθέσουν μια αφήγηση. Κάνουν υποθέσεις σχετικά με τα κίνητρα που ενεργοποιούν την κοινωνική συμπεριφορά. Εξετάζουν τον ρόλο των ΜΚΟ. Σε ομάδες, ερευνούν το έργο μιας ΜΚΟ ή μιας κοινωνικής εκστρατείας. Ομαδικά, παρουσιάζουν τα ευρήματά τους.	Αντίγραφα των δελτίων σχετικά με την Jelena Santic (φυλλάδιο μαθητή 6.4), ήδη κομμένο. Υποστηρικτικό υλικό για την έρευνα. Υλικά για την ομάδα παρουσιάσεων, π.χ. μεγάλα φύλλα χαρτιού, χρωματιστά στυλό.	Ομαδική εργασία. Διαπραγμάτευση. Ηθική συλλογιστική. Κριτική αξιολόγηση. Έρευνα. Ομαδική παρουσίαση.

Μάθημα 1

Υποχρεώσεις στο σπίτι

Οι άνθρωποι βιώνουν συγκρούσεις νομιμοφροσύνης - πώς πρέπει να αποφασίσουν;

Μαθησιακοί στόχοι	Διερευνάται το φάσμα των υποχρεώσεων που έχουν οι άνθρωποι. Γίνεται κατανοητό ότι οι ευθύνες μπορεί να συγκρούονται. Διερευνάται η ηθική λογική που διέπει τις αποφάσεις σχετικά με τις συγκρούσεις των ευθυνών.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές αναλύουν τα ηθικά διλήμματα. Συζητούν εναλλακτικές αναλύσεις. Κάνουν δηλώσεις σε ατομικό επίπεδο.
Υλικά	Αντίγραφα της ιστορίας “ο Milan κάνει μια επιλογή”. Χαρτιά για γραπτή εργασία.
Μέθοδοι	Ατομική και σε μικρές ομάδες συζήτηση. Συζήτηση σε ολομέλεια. Ατομική γραπτή εργασία

Εννοιολογική μάθηση

Ευθύνη: Κάπι που οι άνθρωποι πρέπει να κάνουν – οι ευθύνες μπορεί να είναι νομικές, ηθικές ή κοινωνικές, ανάλογα με το πώς προκύπτουν.

Ηθική σύγκρουση: Οι άνθρωποι βιώνουν σύγκρουση όταν πρέπει να αποφασίσουν ανάμεσα σε δύο τρόπους δράσης.

Ευθύνη του πολίτη: Καθήκοντα των ατόμων στην ευρύτερη κοινότητα. Αυτές οι ευθύνες προκύπτουν γιατί η συμμετοχή σε μια κοινότητα φέρνει δικαιώματα σε αντάλλαγμα προς υποχρεώσεις.

Το μάθημα

Ο/η εκπαιδευτικός εισάγει την ιδέα ότι ο καθένας έχει υποχρεώσεις κάποιου είδους και μπορεί να προκύψουν προβλήματα όταν οι άνθρωποι βάζουν κάποιες υποχρεώσεις πάνω από κάποιες άλλες. Πρέπει να κάνουν δύσκολες επιλογές. Ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει την ιστορία “Ο Μίλαν κάνει μια επιλογή” και ζητά από τους μαθητές να σκεφτούν σχετικά με τα ακόλουθα θέματα. Κάποιες ερωτήσεις μπορούν να συζητηθούν σε ζευγάρια πριν δοθούν οριστικές απαντήσεις. Για τις άλλες, οι μαθητές μπορούν να κρατήσουν σημειώσεις πριν μοιραστούν τις ιδέες τους στην τάξη.

1. Τι λέει η ιστορία για το είδος των υποχρεώσεων του Μίλαν; Πόσα διαφορετικά είδη ευθύνης μπορείτε να δείτε (ευθύνη για τον εαυτό του, την οικογένειά του, το σχολείο, την τοπική κοινότητα ή τον ευρύτερο κόσμο);
2. Τι νομίζετε ότι πρέπει να κάνει ο Μίλαν και γιατί; Συμφωνούν όλοι στην τάξη;
3. Πόσο δύσκολη νομίζετε ότι είναι η απόφαση του Μίλαν; Τι την κάνει δύσκολη;
4. Τι ευθύνες έχει ο πατέρας του Μίλαν στην ιστορία; Πόσες μπορείτε να δείτε;

5. Πιστεύετε ότι ήταν σωστό να ζητήσει ο πατέρας του από τον Μίλαν να μείνει στο σπίτι;
6. Πόσο σοβαρό θα ήταν να παρακούσει ο Μίλαν τον πατέρα του; Αυτή θα ήταν μια δύσκολη απόφαση για τον Μίλαν; Αιτιολογείστε την απάντησή σας.

Γραπτή εργασία

Με δικά σας λόγια, γράψτε τι νομίζετε ότι έγραψε ο Μίλαν στον πατέρα του. Συγκρίνετε αυτό που γράψατε με ό,τι έγραψαν οι υπόλοιποι στην τάξη. Οι μαθητές μοιράζονται τις ιδέες τους.

Γενίκευση

Ίσως οι μαθητές έχουν ήδη ασχοληθεί με κάποιες γενικές πτυχές της ηθικής σύγκρουσης.

Ο/η εκπαιδευτικός ανταποκρίνεται σε αυτές τις σκέψεις ή ζητά από την τάξη να σκεφτεί γενικότερα για τα είδη ευθύνης που έχουν οι άνθρωποι απέναντι:

- στον εαυτό τους*
- στην οικογένειά τους*
- στην τοπική κοινότητα*
- στην εθνική κοινότητα*
- στον ευρύτερο κόσμο.

Οι μαθητές εργάζονται πάλι σε ομάδες. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον πίνακα για να γράψουν τις διάφορες ευθύνες. Οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι διαφωνούν σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι άνθρωποι έχουν ευθύνες για τους άλλους και για την κοινότητα συζητιούνται στη συνέχεια στην τάξη.

Ατομικές δηλώσεις

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει στη συνέχεια να δώσει τις ακόλουθες πληροφορίες στους μαθητές. “Στην ιστορία του Μίλαν οι ευθύνες έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Σκεφθείτε μερικά δικά σας παραδείγματα στα οποία συγκρούονται οι ευθύνες των ατόμων. Πάρτε μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα και συζητήστε για το πώς σκέφτονται οι άνθρωποι την επίλυση συγκρούσεων για ευθύνες”. Αν αυτό είναι δύσκολο για τους μαθητές, ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να δώσει κάποια συγκεκριμένα παραδείγματα, από το τοπικό πλαίσιο.

Μάθημα 2

**Γιατί οι άνθρωποι πρέπει να υπακούουν στον νόμο;
Ποιοι είναι οι καλύτεροι λόγοι για την τήρηση του νόμου;**

Μαθησιακοί στόχοι	Διερευνάται η φύση των νομικών ευθυνών που έχουν οι άνθρωποι. Διερευνάται η διάκριση μεταξύ ηθικών και νομικών υποχρεώσεων.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές αναλύουν ένα ηθικό δίλημμα σε συζήτηση σε ολομέλεια. Αναλύουν κριτικά τους λόγους υπακοής στους νόμους. Προτείνουν καταστάσεις στις οποίες ένα ηθικό καθήκον θα μπορούσε να παρακάμψει τον νόμο.
Υλικά	Αντίγραφα της ιστορίας “Το δίλημμα του Schmitt ”. Χαρτί για γραπτές εργασίες. Πίνακας.
Μέθοδοι	Από κοινού ανάλυση των ηθικών διλημάτων. Εκπαιδευτικός-υποστηρικτική ανάλυση. Συγγραφή ιστορίας. Συζήτηση σε ολομέλεια.

Εννοιολογική μάθηση

Νόμος: Ένας κανόνας που έχει θεσπιστεί από τοπική ή εθνική κυβέρνηση.

Κράτος δικαίου: Στις δημοκρατικές κοινωνίες, οι κυβερνήσεις και όσοι βρίσκονται στην εξουσία υπόκεινται στους νόμους της χώρας. Η εξουσία αλλάζει χέρια δημοκρατικά σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται από το σύνταγμα της χώρας, και όχι ως αποτέλεσμα άσκησης βίας ή πολέμου. Οι άνθρωποι έχουν το καθήκον να υπακούν τον νόμο γιατί έτσι έχει αποφασιστεί δημοκρατικά.

Νομική ευθύνη: Οι υποχρεώσεις που έχουν ανατεθεί στους ανθρώπους από τον νόμο.

Ηθική υποχρέωση: Οι προσωπικές υποχρεώσεις που αισθάνονται οι άνθρωποι και βασίζονται στις πεποιθήσεις τους σχετικά με τι είναι σωστό και τι λάθος.

Το μάθημα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την ιστορία “Το δίλημμα του Schmitt” και ζητά από τους μαθητές να εργαστούν σε ζευγάρια και να εξετάσουν αν ο Schmitt έπρεπε να παραβεί τον νόμο και να κλέψει τα χρήματα ή όχι. Ο/η εκπαιδευτικός γράφει διαφορετικές απόψεις στον πίνακα σχετικά με το αν ο Schmitt έπρεπε να κλέψει τα χρήματα.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να επιλέξουν μια άποψη με την οποία συμφωνούν και να προσθέσουν την δική τους αιτιολογία γράφοντας:

- Ο Schmitt έπρεπε να κλέψει τα χρήματα γιατί...
- Ο Schmitt δεν έπρεπε να κλέψει τα χρήματα γιατί ...

Ο/η εκπαιδευτικός σημειώνει στον πίνακα τις αιτίες που προτείνονται από τους μαθητές. Για παράδειγμα,

“Επρεπε να κλέψει τα χρήματα γιατί η ζωή της κόρης του είναι πιο σημαντική από τον νόμο κατά της κλοπής”

“Δεν έπρεπε να κλέψει τα χρήματα γιατί μπορεί να τον έπιαναν” ή

“Δεν έπρεπε να κλέψει γιατί είναι λάθος να καταπατούμε το νόμο”.

Οι διαφορετικοί λόγοι συζητούνται στη συνέχεια στην τάξη. Γιατί είναι διαφορετικοί; Είναι μερικοί λόγοι καλύτεροι από κάποιους άλλους; Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να συμπληρώσουν την πρόταση:

“Γενικά είναι λάθος να καταπατάται ο νόμος γιατί...”

Εναλλακτικά, ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να ζητήσει από την τάξη να σκεφτεί όσους πιο πολλούς λόγους μπορεί σχετικά με το γιατί είναι λάθος να καταπατάται ο νόμος. Τυπικά, απαντώντας σε αυτό το ερώτημα, υπάρχει πλήθος απαντήσεων, περιλαμβάνοντας τις ακόλουθες:

“Είναι λάθος να καταπατάται ο νόμος γιατί:

- μπορεί να συλληφθείς και να τιμωρηθείς*
- ο νόμος προστατεύει τους ανθρώπους και είναι λάθος να βλάπτεις τους άλλους*
- όλοι θα γίνονταν άγριοι αν δεν τους σταματούσε ο νόμος*
- η καταπάτηση του νόμου υπονομεύει την εμπιστοσύνη ανάμεσα στους ανθρώπους*
- η κοινωνία χρειάζεται τον νόμο για να επιβιώσει, χωρίς νόμους θα επικρατούσε χάος*
- η καταπάτηση του νόμου παραβιάζει τα δικαιώματα των ανθρώπων, όπως αυτά της ιδιοκτησίας ή της ζωής.”

Ο/η εκπαιδευτικός τονίζει ότι οι άνθρωποι έχουν πολλούς λόγους για να υπακούν στον νόμο. Μερικοί από αυτούς σχετίζονται με το ατομικό συμφέρον, άλλοι με το ενδιαφέρον για τους άλλους ανθρώπους και άλλοι με το ενδιαφέρον για το καλό της κοινωνίας γενικά (βλ. σημείωση παρακάτω).

Συνοψίζοντας αυτές τις έννοιες, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να σχηματίσει στον πίνακα τρεις ομόκεντρους κύκλους γράφοντας “εαυτός”, “άλλοι” και “κοινωνία” σε κάθε κύκλο, ξεκινώντας από τον εσωτερικό. Οι διαφορετικοί λόγοι θα μπορούσαν να γραφτούν στην κατάληξη περιοχή.

Ο/η εκπαιδευτικός τονίζει ότι η υπακοή στους νόμους δεν αποτελεί απαραίτητα ένδειξη “καλού πολίτη”. Πολλές άσχημες πράξεις έχουν διαπραχθεί από άτομα που υπάκουαν τον νόμο, λέγοντας ότι απλώς “έκαναν το καθήκον τους”. Από την άλλη πλευρά, η ιστορία δείχνει ότι κατά καιρούς ακόμα και καλοί άνθρωποι μπορεί να επιχείρησαν να καταπατήσουν έναν συγκεκριμένο νόμο για ηθικούς λόγους.

Για να κατανοήσουν καλύτερα οι μαθητές την δύσκολη ισορροπία ανάμεσα στις νομικές και ηθικές υποχρεώσεις, ο/η εκπαιδευτικός τούς ζητά να γράψουν δικές τους ιστορίες στις οποίες οι άνθρωποι (για καλούς λόγους) καταπατούν τον νόμο. Παραδείγματα μπορεί να είναι η παραβίαση του ορίου ταχύτητας για κάτι επειγόν ή η εναντίωση σε έναν νόμο που είναι κακός ή άδικος.

Μερικοί από τους μαθητές διαβάζουν τα παραδείγματα δυνατά στη συζήτηση σε ολομέλεια. Ο/η εκπαιδευτικός τονίζει τότε την διάκριση ανάμεσα σε ηθικές υποχρεώσεις (τις οποίες οι άνθρωποι αναλαμβάνουν σύμφωνα με τις αξεις και τις πτερούθησεις τους) και νομικές ευθύνες, που επιβάλλονται από τις κυβερνήσεις. Οι τάσεις ανάμεσα σε αυτά τα δύο είδη ευθυνών μπορεί να οδηγήσει τους πολίτες στην κριτική κάποιων νόμων με τους οποίους διαφωνούν και στην προσπάθεια αλλαγής τους. Μπορεί επίσης, κατά περίπτωση, να αποφασίσουν να παραβούν νόμους για ηθικά σωστούς λόγους. Η ιστορία προσφέρει πολλά παραδείγματα περιπτώσεων που νόμοι καταπατήθηκαν για διαμαρτυρία ή για εξέγερση ενάντια σε τυρρανικές κυβερνήσεις. Ο/η εκπαιδευτικός πρέπει να το παρουσιάσει αυτό με

τοπικά παραδείγματα. Πρέπει επίσης να τονίσει ότι τέτοιες ενέργειες δεν γίνονται εύκολα λόγω του κινδύνου που υπάρχει να υπονομευτεί το κράτος δικαίου, στο οποίο βασίζονται οι σταθερές δημοκρατίες.

Σημείωση

Το ηθικό δίλημμα που παρουσιάζεται σε αυτό το μάθημα δεν διαφέρει από το γνωστό “Heinz Dilemma” του Lawrence Kohlberg, Αμερικανού ψυχολόγου, της δεκαετίας του 1950. Αυτό ήταν ένα από τα διλήμματα που ο Kohlberg και οι συνεργάτες του έθεταν σε νέους μεταξύ 10 και 25 ετών κάθε τρία περίπου χρόνια. Διαπιστώθηκε ότι με το πέρασμα του χρόνου, ο μέσος όρος, μετακινήθηκε από τον εγωκεντρικό συλλογισμό που χρησιμοποιούσαν μικροί σε μια πιο ανθρωποκεντρική λογική όταν ήταν στην πρώιμη εφηβεία. Αργότερα, στα μέσα της εφηβείας, οι περισσότεροι εφάρμοζαν συλλογισμούς με επίκεντρο την κοινωνία, αν και το περιεχόμενο και το είδος του διλήμματος μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο συλλογισμού. Τα μικρότερα παιδιά θεωρούσαν ότι οι νόμοι και οι κανόνες είναι ανελαστικοί και χωρίς κοινωνικούς σκοπούς, και βασίζονται αποκλειστικά στην εξουσία αυτών που τους κατασκευάζουν. Στην εφηβεία, οι νέοι συνειδητοποιούν ότι οι νόμοι έχουν κοινωνικό σκοπό, μπορούν να αναθεωρηθούν, να αμφισβητηθούν και να κριθούν ως ηθικά λανθασμένοι ή άδικοι.

Μάθημα 3

Τίνος πρόβλημα είναι αυτό;

Πώς μοιράζονται οι κοινωνικές ευθύνες;

Μαθησιακός στόχος	Εξετάζεται η κοινή φύση των κοινωνικών προβλημάτων.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές συζητούν για την υπευθυνότητα σε ορισμένα κοινωνικά ζητήματα. Ολοκληρώνουν ένα πλαίσιο σκέψης. Δίνουν γραπτώς απαντήσεις στα θέματα που προκύπτουν.
Υλικά	Αντίγραφα του “γράμματος”. Πίνακας. Χαρτί για ατομικές εργασίες.
Μέθοδοι	Δομημένη κριτική ανάλυση. Ανάλυση και συζήτηση σε μικρές ομάδες. Συναίνεση και διαπραγμάτευση. Προσωπική εργασία.

Εννοιολογική μάθηση

Κοινωνικό πρόβλημα: Ένα πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζουν όλα ή πολλά από τα μέλη μιας κοινότητας και την ευθύνη του φέρουν μέρη της κοινότητας ή όλη η κοινότητα. Η ευθύνη για ένα κοινωνικό πρόβλημα δεν βαρύνει εξίσου όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

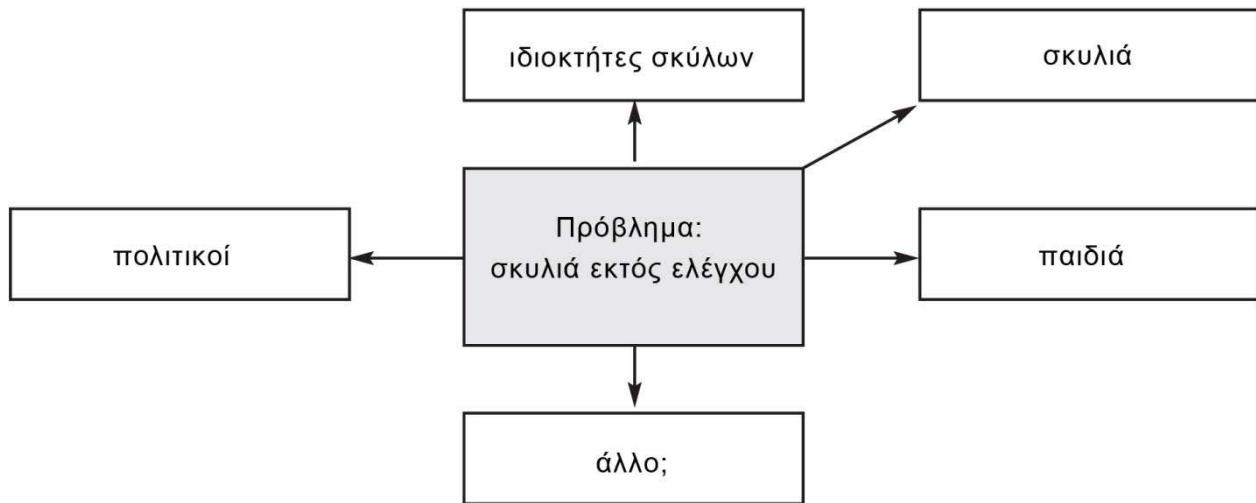
Βαθμός ευθύνης: Ο βαθμός στον οποίο κάποιος μπορεί να είναι υπεύθυνος για ένα κοινωνικό πρόβλημα.

Το μάθημα

Ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει μια φανταστική επιστολή προς την τοπική εφημερίδα. Η επιστολή περιέχει καταγγελίες για δύο κοινωνικά προβλήματα που ανησυχούν τους κατοίκους της πόλης.

Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από την τάξη να: α) εντοπίσει τα ζητήματα και β) κάνει έναν κατάλογο (και για τις δυο υποθέσεις) των ατόμων που μπορεί να έχουν ευθύνη. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να διευκολύνει αυτή την διαδικασία σχεδιάζοντας στον πίνακα ένα πλαίσιο σκέψης όπως το παρακάτω.

Ποιος εμπλέκεται, με οποιοδήποτε τρόπο, σε αυτό το πρόβλημα;

Ομαδική εργασία

Βήμα 1

Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων. Σε κάθε μέλος της ομάδας δίνονται πόντοι αντίστοιχοι με τον αριθμό των μερών που εμπλέκονται.

Βήμα 2

Κάθε μέλος της ομάδας αρχικά κατανέμει τους πόντους στα εμπλεκόμενα μέρη σύμφωνα με το μέρος της ευθύνης που τους αναλογεί. Για παράδειγμα, τα παιδιά και οι σκύλοι μπορεί να μην πάρουν πόντους, αλλά οι ιδιοκτήτες σκύλων και οι πολιτικοί μπορεί να μοιραστούν τους πόντους ή κάποιοι να πάρουν περισσότερους πόντους.

Βήμα 3

Όταν κάθε μέλος έχει αποφασίσει, εκ περιτροπής μοιράζονται τις ιδέες τους στην ομάδα, αιτιολογώντας τις. Σε αυτό το σημείο οι αποφάσεις τους μπορούν να αλλάξουν. Στο τέλος, οι ομάδες αθροίζουν τους πόντους κάθε μέρους. Αυτό αντιπροσωπεύει την άποψη της κάθε ομάδας για το πώς πρέπει να μοιραστεί η ευθύνη.

Ο/η εκπαιδευτικός κάνει συζήτηση για τα αποτελέσματα των διαφόρων ομάδων. Επίσης διερευνά τις διαφορετικές απόψεις, ρωτώντας τους μαθητές για τους λόγους των αποφάσεών τους.

Αν υπάρχει χρόνος, η άσκηση μπορεί να επαναληφθεί με το πρόβλημα των σκουπιδιών. Ή μπορεί να αντικατασταθεί από ένα πρόβλημα σχετικό με την περιοχή του σχολείου ή πιο κοντά στα ενδιαφέροντα της ομάδας.

Σημείωση

Τα προβλήματα σε αυτά τα παραδείγματα είναι κατάλληλα για μαθητές χωρίς μεγάλη εμπειρία στη συζήτηση πολιτικών προβλημάτων. Είναι συγκεκριμένα και κατανοητά (αν και είναι δύσκολο να λυθούν). Σε τάξεις με μεγαλύτερα παιδιά ή με περισσότερες δεξιότητες μπορούν να συζητηθούν πιο λεπτά θέματα, όπως η ανεργία ή ο ρατσισμός, εφαρμόζοντας το ίδιο πλαίσιο σκέψης.

Βήμα 4: Συζήτηση που προκύπτει από την άσκηση

Στην τελική συζήτηση σε ολομέλεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να εξετάσουν αν γενικά οι άνθρωποι αναλαμβάνουν τις ευθύνες των πράξεών τους. Αν όχι, να σκεφτούν πώς θα πεισθούν να το κάνουν. Μπορεί η εκπαίδευση να βοηθήσει με κάποιον τρόπο; Ή είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν νέοι νόμοι ή να υπάρχουν αυστηρότερες ποινές; Αν η τοπική ή εθνική κυβέρνηση αποδεχόταν την ευθύνη για ορισμένα προβλήματα, ποιο νομίζουν οι μαθητές ότι θα ήταν το πιθανό κόστος; Επίσης, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από την τάξη να σκεφτεί τον ρόλο των νέων στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων αυτού του είδους. Πρέπει να απαλλάσσονται της ευθύνης λόγω ηλικίας; Πρέπει να αφήνουν τα προβλήματα της κοινότητας στους μεγάλους; Αυτά τα θέματα μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για μια ατομική γραπτή εργασία.

Ο/η εκπαιδευτικός εξηγεί ότι είναι αναγκαίο οι πολιτικοί σε τοπικό και εθνικό επίπεδο να γνωρίζουν τα προβλήματα από τη στιγμή που εμφανίζονται. Η πολιτική εξυπηρετεί συχνά στην αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων, ως κοινότητα. Αυτό δε σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις μπορούν να λύσουν κάθε πρόβλημα, και πολλά προβλήματα δεν θα προέκυπταν αν οι άνθρωποι αναλάμβαναν την ευθύνη για τις συνέπειες των πράξεών τους από την πρώτη στιγμή.

Μάθημα 4

Γιατί οι άνθρωποι γίνονται ενεργοί πολίτες;

Γιατί οι άνθρωποι θέλουν να αλλάξουν την κοινωνία και πώς μπορούν να το κάνουν;

Μαθησιακοί στόχοι	Εξετάζονται οι λόγοι που κάνουν τους ανθρώπους να αναλαμβάνουν την ευθύνη για αυτούς που υποφέρουν. Διερευνάται ο ρόλος των ΜΚΟ στην κοινωνία των πολιτών.
Εργασίες μαθητών	Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες για να συνθέσουν μια αφήγηση. Κάνουν υποθέσεις για τα κίνητρα που ενεργοποιούν την κοινωνική συμπεριφορά. Εξετάζουν τον ρόλο των ΜΚΟ. Σε ομάδες, εξετάζουν το έργο μιας ΜΚΟ ή μιας κοινωνικής εκστρατείας. Σε ομάδες, παρουσιάζουν τα ευρήματα.
Υλικά	Αντίγραφα των δελτίων για την Jelena Santic (φυλλάδιο μαθητή 6.4), κομμένο ήδη. Υποστηρικτικό υλικό για την έρευνα των μαθητών. Υλικό για τις ομαδικές παρουσιάσεις π.χ. μεγάλα φύλλα χαρτιού, χρωματιστά στυλό.
Μέθοδοι	Ομαδική εργασία. Διαπραγμάτευση. Ηθικός συλλογισμός. Κριτική αξιολόγηση. Έρευνα. Ομαδική παρουσίαση.

Εννοιολογική μάθηση

Κοινωνική δράση: Η δράση που αναλαμβάνεται από πολίτες ή μέλη μιας κοινότητας για την αντιμετώπιση ενός κοινωνικού προβλήματος.

Πολίτης: Κάποιος που έχει νόμιμη συμμετοχή (υποκοότητα) σε μια εθνική κοινότητα. Η υπηκοότητα συνεπάγεται δικαιώματα και υποχρεώσεις, αν και οι άνθρωποι διαφέρουν στον βαθμό που αισθάνονται ευθύνη για όσα συμβαίνουν σε μια κοινότητα.

Ενεργός πολίτης: Κάποιος που αναλαμβάνει δημόσια δράση για την αντιμετώπιση ενός κοινωνικού ή κοινοτικού προβλήματος.

Μη κυβερνητική οργάνωση (ΜΚΟ): Μια οργάνωση που δημιουργείται και υποστηρίζεται από πολίτες (όχι κυβέρνηση) για να αντιμετωπίσει ένα κοινωνικό πρόβλημα. Οι ΜΚΟ είναι δημόσιες, όχι μυστικές, και εργάζονται στο πλαίσιο των κοινωνικών δομών για να επιφέρουν αλλαγή. Συχνά αντιμετωπίζουν ζητήματα στα οποία τα δικαιώματα των ανθρώπων δεν προστατεύονται ή δεν αναγνωρίζονται επαρκώς από την κυβέρνηση. Οι ΜΚΟ μπορεί να συνεργάζονται με την κυβέρνηση ή να βρίσκονται σε αντίθεση με αυτή. Οι δημοκρατικές κοινωνίες έχουν νόμους που επιτρέπουν την ύπαρξη ΜΚΟ και τους αναγνωρίζουν νόμιμα δικαιώματα και προστασίες.

Κοινωνία των πολιτών: Άνθρωποι και οργανώσεις που αναλαμβάνουν κοινωνική δράση, εκτός του κυβερνητικού έργου, θεωρούνται μέρος της κοινωνίας των πολιτών. Η κοινωνία των πολιτών αποτελεί σύνδεσμο ανάμεσα στα μεμονωμένα άτομα και τις κυβερνήσεις.

Το μάθημα

Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες των τεσσάρων περίπου μαθητών. Ο/η εκπαιδευτικός δίνει πληροφορίες για την Jelena Santic (φυλλάδιο μαθητή 6.4). Είναι προτιμότερο αυτές να είναι κομμένες σε ξεχωριστά δελτία. Τα δελτία μοιράζονται τυχαία στα μέλη των ομάδων. Κάθε μέλος της ομάδας διαβάζει στα υπόλοιπα το δελτίο του. Στη συνέχεια η ομάδα βάζει τα δελτία σε σειρά που να βγάζει νόημα.

Ο/η εκπαιδευτικός λέει στους μαθητές να συζητήσουν τις παρακάτω ερωτήσεις στο πλαίσιο της ομάδας και, όσο είναι δυνατό, να καταλήξουν σε μια απάντηση. Τονίζεται από τον/την εκπαιδευτικό ότι ενδέχεται να υπάρχουν και διαφωνίες, αλλά μέσα από την ανταλλαγή ιδεών προκύπτουν καλύτερες απαντήσεις. Οι μαθητές καταγράφουν ατομικά τις απαντήσεις τους. Ο/η εκπαιδευτικός συζητά βασικά θέματα στην τάξη, με άξονα τις παρακάτω ερωτήσεις.

Ερωτήσεις

- Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι η Jelena Santic αναμείχτηκε στην Ομάδα 484?
- Από αυτά που γνωρίζετε για την Jelena Santic, με ποια λόγια θα την περιγράφατε;
- Γιατί νομίζετε ότι η Jelena Santic και η Ομάδα 484 δεν άφησαν την κυβέρνηση να αναλάβει δράση για αυτό που ήθελαν να κάνουν;
- Τι είδους ανάγκες προσπάθησε να καλύψει η Ομάδα 484;
- Τι είδος κοινωνίας ήλπιζαν να δημιουργήσουν η Jelena Santic και η Ομάδα 484;
- Πόσο σημαντικές θεωρείτε ότι είναι για την κοινωνία οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (όπως η Ομάδα 484); Τι νομίζετε ότι μπορούν να πετύχουν; Σκεφτείτε τον ρόλο τους σε σχέση με το έργο των κυβερνήσεων, καθώς και σε σχέση με την κάλυψη αναγκών (δικαιωμάτων) των ανθρώπων.
- Σκεφτείτε την δική σας κοινωνία. Ποιες ανάγκες γνωρίζετε που θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν αν αναλάμβαναν την ευθύνη ενεργά άτομα ή ΜΚΟ;

Για να δώσει ένα παράδειγμα, ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει στη συνέχεια το παρακάτω απόσπασμα από μια διεθνή έκθεση του 2003 σχετικά με τις ΜΚΟ στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη:

“Οι ΜΚΟ στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη εξακολουθούν να συμβάλουν στην εδραίωση της δημοκρατίας και της κοινωνίας των πολιτών. [...] Υπάρχουν 7.874 μη κυβερνητικές οργανώσεις στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη στο πλαίσιο των παλαιών και νέων νόμων καταγραφής. [...]”

Ο τομέας των ΜΚΟ έδειξε ότι μπορούσε να διεξάγει μεγάλες δημόσιες εκστρατείες που συνηγόρησαν υπέρ της αλλαγής σε θέματα ζωτικής σημασίας για τη βοσνιακή κοινωνία, για θέματα των νέων, την ισότητα των φύλων, το περιβάλλον, την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, κ.λπ. Μεγάλος αριθμός ΜΚΟ συνεχίζουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες στους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης και της κοινωνικής πρόνοιας, την ανασυγκρότηση, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την προστασία του περιβάλλοντος, και την προστασία των μειονοτήτων.”²²

Ο/η εκπαιδευτικός συζητά αυτό το απόσπασμα με τους μαθητές. Αρχικά εξετάζουν αν τα έργα που αναφέρονται στην έκθεση ισχύουν και για τη χώρα τους. Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός ζητά να σκεφτούν παραδείγματα που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε αυτό το είδος project.

22. Πηγή: Αναφορά της USAID με τίτλο “2003 NGO Sustainability Index, Europe and Eurasia” σσ. 42 και 43. www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2003/bosnia.pdf

Ερωτήσεις

Ως τελευταία εργασία σε αυτή την ενότητα, κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει να κάνει μια παρουσίαση, βασισμένη στο μάθημα. Εναλλακτικά, αν υπάρχει δυνατότητα έρευνας, θα μπορούσε να εξεταστεί η ζωή ενεργών πολιτών της χώρας και να αποτελέσει αντικείμενο της παρουσίασης. Η παρουσίαση θα μπορούσε επίσης να περιλαμβάνει διεθνείς προσωπικότητες, όπως η Μητέρα Τερέζα και ο Νέλσον Μαντέλα.

Φυλλάδιο μαθητή 6.1

Ο Μίλαν κάνει μια επιλογή

Ο Μίλαν ετοιμαζόταν να φύγει για το σχολείο όταν μπήκε στην κουζίνα ο πατέρας του.

“Μίλαν, σήμερα σε χρειάζομαι στα χωράφια. Μπορείς να μην πας στο σχολείο; Οι καλλιέργειες θα καταστραφούν αν δεν τις μαζέψουμε γρήγορα.”

Αυτό στενοχώρησε τον Μίλαν.

“Πατέρα, είναι ανάγκη να πάω στο σχολείο σήμερα”, είπε, “είναι η πρώτη συνάντηση του συμβουλίου μαθητών και έχω εκλεγεί εκπρόσωπος της 8ης τάξης.”

“Άλλα δεν είσαι ο μόνος, έτσι δεν είναι;”, είπε ο πατέρας. “Δεν πειράζει αν δεν πας. Υπάρχουν και άλλοι εκπρόσωποι της 8ης, δεν υπάρχουν;”

“Ναι, αλλά αν δεν πάω θα απογοητεύσω αυτούς που με ψήφισαν. Εξάλλου, έχουμε μάθημα φυσικής σήμερα. Δεν θέλω να το χάσω. Πρέπει να περάσω τις εξετάσεις αν πρόκειται να πάω στο πανεπιστήμιο”.

Ο πατέρας του Μίλαν γρύλισε θυμωμένος.

“Μιλάς για το πανεπιστήμιο σα να μην ενδιαφέρεσαι για την οικογένειά σου. Δεν βλέπεις ότι σε χρειαζόμαστε στο σπίτι; Πώς θα μας βοηθάς αν πας στο πανεπιστήμιο; Και πού θα πας όταν θα πάρεις το πτυχίο σου; Είναι απίθανο να γυρίσεις πίσω, αυτό είναι σίγουρο”.

“Θα έπρεπε να χαίρεσαι που θέλω να κάνω κάτι στη ζωή μου”, φώναξε ο Μίλαν θυμωμένα, “σε αντίθεση με τα περισσότερα παιδιά εδώ. Δεν έχουν καμία φιλοδοξία. Θα καταλήξουν να κάνουν ό,τι και οι πατεράδες τους.”

“Δεν βλάπτει λίγος σεβασμός στη μεγαλύτερη γενιά”, απάντησε ο πατέρας, προσπαθώντας να διατηρήσει την ψυχραιμία του. “Όλη αυτή η συζήτηση για πανεπιστήμια, με αρρωσταίνει. Μοιάζει σα να έχεις ξεχάσει τις αξίες που έχουμε. Σκέφτεσαι μόνο τον εαυτό σου”.

Ο Μίλαν αναστέναξε. Όλα αυτά τα είχε ξανακούσει.

“Πατέρα, αν έχω μια καλή δουλειά, δεν θα ξεχάσω εσένα και την οικογένειά μου. Πώς φαντάζεσαι ότι θα έκανα κάτι τέτοιο; Αλήθεια, θέλεις να αφήσω το σχολείο και να μην κάνω αυτά που μπορώ; Όλοι οι καθηγητές μου λένε ότι θα μπορούσα να γίνω καλός επιστήμονας. Μπορεί κάποια μέρα να κάνω ανακαλύψεις που θα βοηθήσουν όλο τον κόσμο”.

Ο πατέρας χτύπησε το χέρι στο τραπέζι.

“Η πρώτη σου δουλειά είναι να ενδιαφέρεσαι για την οικογένειά σου και για την κοινότητα, ειδικά αυτούς τους δύσκολους καιρούς. Γεμίζεις το κεφάλι σου με όνειρα. Τι σε νοιάζει για τον αληθινό κόσμο;”

Αυτό πλήγωσε τον Μίλαν, αλλά δεν ήθελε να το δείξει. Για μια στιγμή κοίταξε τον πατέρα του με σιωπηλή περιφρόνηση. Εκείνος γύρισε και έφυγε, χτυπώντας πίσω του την πόρτα.

Ο Μίλαν κάθισε και αναστέναξε. Σκέφτηκε λίγο και πήρε την απόφασή του. Πήρε την τσάντα του και στράφηκε προς την πόρτα. Μετά σταμάτησε, έβγαλε ένα φύλλο χαρτί και κάθισε να γράψει ένα σημείωμα στον πατέρα του. Ήταν το πιο δύσκολο πράγμα που είχε κάνει στη ζωή του.

Φυλλάδιο μαθητή 6.2

Το δίλημμα του Schmitt

Η μοναχοκόρη του Schmitt είναι πολύ άρρωστη. Χρειάζεται επειγόντως εγχείρηση αλλά οι γιατροί της περιοχής ζητάνε πολλά λεφτά. Ο Schmitt δεν ξέρει τι να κάνει. Με τη γυναίκα του έχουν κάποιες οικονομίες με τις οποίες ήλπιζαν να αγοράσουν ένα μικρό μαγαζί. Θα τις έδιναν με την καρδιά τους για να σώσουν την κόρη τους, αλλά δεν είναι αρκετές.

Ο Schmitt εκλιπαρεί τους γιατρούς να κάνουν την επέμβαση με λιγότερα χρήματα, αλλά αυτοί υποστηρίζουν ότι δεν μπορούν να το κάνουν, γιατί θα ήταν άδικο για αυτούς που πληρώνουν ολόκληρο το ποσό. Ο Schmitt ζητά από συγγενείς και φίλους να του δανείσουν χρήματα, αλλά και πάλι δεν επαρκούν. Εν τω μεταξύ, η κόρη του Schmitt όλο και χειροτερεύει.

Όντας σε απόγνωση, ο Schmitt σκέφτεται να κλέψει τα χρήματα που του λείπουν για να σώσει τη ζωή της κόρης του.

Φυλλάδιο μαθητή 6.3

Τα πράγματα ξεφεύγουν από τον έλεγχο!

Εξετάστε την παρακάτω επιστολή, που δημοσιεύτηκε σε τοπική εφημερίδα.

Ως μια ομάδα κατοίκων της περιοχής, είμαστε πολύ ανήσυχοι για μια σειρά προβλημάτων που προκύπτουν επειδή οι άνθρωποι δεν αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη συμπεριφορά τους.

Πολλά σκυλιά αρχίζουν και γίνονται επικίνδυνα. Οι ιδιοκτήτες τους είτε δεν το γνωρίζουν ή δεν ενδιαφέρονται για αυτό. Οι σκύλοι κάνουν τις ακαθαρσίες τους στους δρόμους, κάτι το οποίο δεν είναι απλά δυσάρεστο αλλά μπορεί να είναι και βλαβερό για την υγεία. Μερικά σκυλιά αρπάζουν τα σκουπίδια και είναι επιθετικά. Θα πρέπει να τεθούν υπό αυστηρό έλεγχο, ειδικά όταν υπάρχουν παιδιά που παίζουν σε κοντινή απόσταση.

Πιστεύουμε, επίσης, ότι υπάρχουν πάρα πολλά σκουπίδια στην πόλη και στα προάστια. Αυτό συμβαίνει γιατί οι άνθρωποι είναι πολύ τεμπέληδες για να τα πετάξουν σωστά. Είναι άσχημο, προσελκύει αρουραίους και συμβάλλει στην εξάπλωση ασθενειών. Όταν οι άνθρωποι πετάνε εδώ και κει παλιά κουτιά από χρώματα και χημικά, αυτά καταλήγουν σε ρυάκια και ποτάμια και επηρεάζουν το πόσιμο νερού.

Γιατί οι άνθρωποι δε σκέφτονται σχετικά με τις επιπτώσεις των ενεργειών τους περισσότερο; Και γιατί δεν κάνουν οι πολιτικοί κάτι σχετικά με αυτά τα προβλήματα;

Με εκτίμηση,

Φυλλάδιο μαθητή 6.4

Κάρτες ταξινόμησης: η ζωή της Jelena Santic

1. Η Jelena Santic γεννήθηκε το 1944. Ήταν Σέρβα.	2. Η Jelena Santic πέθανε από καρκίνο 2000.
3. Μετά τον θάνατο της Jelena, μερικοί φίλοι της πήραν μια πέτρα από ένα βομβαρδισμένο κτίριο στο Βελιγράδι. Ήταν ζωγραφισμένη από τα παιδιά των προσφύγων που είχαν έρθει από το Κοσσυφοπέδιο. Στη συνέχεια, η πέτρα μεταφέρθηκε ως σύμβολο στο Πάρκο Ειρήνης Jelena Santic στο Βερολίνο.	4. Η Jelena Santic και η Ομάδα 484 έκαναν το Project Pakrac στην Κροατία, το οποίο βοήθησε στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των Σέρβων και των Κροατών μετά τον πόλεμο το 1991. Μαζί τους σε αυτό το project ήταν εθελοντές και από τις δύο πλευρές καθώς και η διεθνής κοινότητα.
5. Η Jelena Santic ήταν ιδρυτικό μέλος και ηγέτης μιας οργάνωσης με το όνομα Ομάδα 484. Η Ομάδα 484 είναι μια μη-κυβερνητική οργάνωση (ΜΚΟ). Ενθαρρύνει τη μη βίαιη επίλυση συγκρούσεων, την ανεκτικότητα και τη συνεργασία ως βάση για την οικοδόμηση ανθρώπινων κοινωνιών.	6. Η Jelena έγραψε άρθρα κατά του εθνικισμού και του ρατσισμού, τα οποία δημοσιεύθηκαν σε διεθνές επίπεδο. Τιμήθηκε για το έργο της από μια οργάνωση που ονομάζεται Pax Christi με διεθνές βραβείο ειρήνης.
7. Στο Βερολίνο, υπάρχει ένα πάρκο ειρήνης με το όνομα της Jelena Santic, σε αναγνώριση του έργου της. Η Jelena είχε μιλήσει δημόσια σε αυτό το πάρκο.	8. Η Jelena Santic έγινε διεθνώς γνωστή ως μπαλαρίνα και δασκάλα μπαλέτου.
9. Η Jelena Santic ήταν ακτιβίστρια κατά του πολέμου και αγωνίστηκε για τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των ανθρώπων. Αυτή και η οργάνωσή της εργάστηκαν σκληρά για να προσφέρουν βοήθεια στους πρόσφυγες που πλημμύρισαν τη Σερβία.	10. Η Ομάδα 484 πήρε το όνομά της επειδή ένα από τα πρώτα project της ήταν για 484 οικογένειες από την Κροατία που είχαν μείνει άστεγες λόγω του πολέμου. Η Ομάδα 484 πρόσφερε στους πρόσφυγες βοήθεια, ανακούφιση και συμβουλές σχετικά με τα δικαιώματά τους.